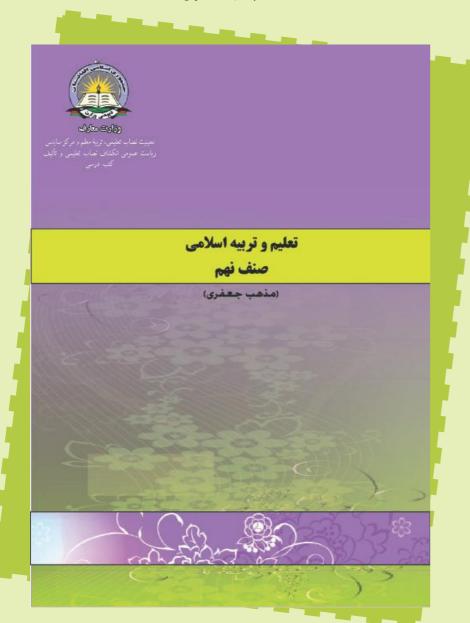

کتاب معلم رهنمای تدریس تعلیم و تربیه اسلامی صنف نهم

(مذهب جعفری)

ای تدریس تعلیم و تربیه اسلامی صنف نهم (مذهب جعفری)

کتاب های درسی متعلق به وزارت معارف بوده خرید و فروش آن در بازار جداً ممنوع است. با متخلفین برخورد جدی صورت می گیرد.

moe.curriculum@gmail.com

چاپ ۱۳۹۷

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ. ش.

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

کتاب معلم رهنمای تدریس تعلیم و تر بیه اسلامی صنف نهم (مذهب جعفری)

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ . ش.

مؤلفان: مؤلف محمد باقر حليمي (جعفري) و محمد ابراهم شهاب اديتور علمي و مسلكي: مؤلف محمد باقر حليمي (جعفري) مسؤول ديبارتمنت فقه جعفري كميتة نظارت: - دكتور اسد الله محقق معين نصاب تعليمي و تربيه معلم - دکتور شیر علی ظریفی رئیس پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی - سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی طرح و ديزاين: محمدعلى نظرى بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملي

دا وطــن افغانستـان دی دا عـزت د هـر افغـان دی کـور د سـولې کـور د تـورې هـر بچـی يـې قهرمـان دی د بلو*څــــو* د ازبکـــــو د ت*ر کمنـــو* د تا*جکـــو* پامېـــــريان، نورستانيــــان براهـوي دي، قزلباش دي هـم ايمـاق، هـم پشـه يـان دا هيواد به تل ځليږي لکه لمر پر شنه آسمان په سينه کې د آسيا به لکسه زړه وي جساويدان وایسو الله اکبسر وایسو الله اکبسر

دا وطــن د ټولــو کـــور دی د پښتـــون او هــزاره وو ورســره عــرب، ګوجـــر دي نــوم د حــق مــودی رهبـــر

فهر ست

1	درس اول: نظم در طبیعت
۴	
V	
	درس چهارم: عصمت پیامبران المیالی الله اللهالی الله اللهالی اللهالی اللهالی اللهالی اللهالی اللهالی اللهالی الله
	درس پنجم: دلايل عصمت انبيا لمِيَّك
	درس ششم: معجزه پیامبر اسلام ﷺ
	درس هفتم: زندگی و شخصیت امام محمد باقر السِّلا
	درس هشتم: زندگی و شخصیت امام جعفر صادق الیّل
	درس نهم: حسابرسي اعمال
	درس دهم: پاداش کارهای نیک
	درس یازدهم: کیفر کارهای بد
	درس دوازدهم: اهميت زكات
	درس سيزدهم: شرايط وجوب زكات اموال
	درس چهاردهم: حد نصاب زكات
	درس پانزدهم: موارد مصرف زكات
	درس شانزدهم: احكام زكات
	درس هفدهم: شرايط نذر
	درس هجدهم: اقسام نذر
۵۸۸	درس نوزدهم: تعريف صدقه
۶۱	درس بيستم: احكام صدقه
۶۴	درس بیست ویکم: سیره و انواع آن
۶۷	درس بيست و دوم: اخلاص
٧٠	درس بیست و سوم: ساده زیستی
٧٣	درس بیست و چهارم: تقوا
V\$	درس بيست و پنجم: صله رحم
	درس بیست و ششم: مواسات
	درس بیست و هفتم: ایثار
۸۵	درس بیست و هشتم: شورا
	درس بیست و نهم: مساوات اجتماعی
	درس سے ام: ر أفت و مهربانی(۱)

٩٣	درس سی ویکم: رأفت و مهربانی (۲)
	درس سی ودوم: برادریدرس سی ودوم: برادری
	درس سی وسوم: وفاداری به پیمان
	درس سی وچهارم: وجدان کاری
	درس سي و پنجم: بيت المال
	درس سي وششم: محيط زيست

بسم الله الرحمن الرحيم پيام وزير معارف

سپاس بیکران آفریدگاری را که انسان را در احسن تقویم آفرید و او را قدرت بیان بخشید و به زیور علم و اندیشه آراست و درود بی پایان بر پیامبر مکرم اسلام حضرت محمد مصطفی- صلی الله علیه وسلم- که معلم بزرگ انسانیت است و پیامآور رحمت و هدایت و روشنایی.

تعلیم و تربیت نقطهٔ آغاز هر تحول و سنگ بنای توسعه در هر جامعه است. هدف اصلی تعلیم و تربیت به فعلیت رساندن نیروهای بالقوهٔ انسان و شگوفا کردن استعدادهای درونی وی است.

کتاب درسی یکی از ارکان مهم در فرایند تعلیم و تربیت محسوب می شود که همگام با تحولات وپیشرفتهای علمی نوین و مطابق با نیازمندیهای جامعه تهیه و تألیف می گردد و باید دارای ظرفیت و ظرافتی باشد که بتواند آموزههای دینی و اخلاقی را توأم با فرآوردههای علوم جدید با میتودهای نوین به شاگردان منتقل کند.

کتابی که اکنون در اختیار شما قرار دارد، بر اساس همین ویژه گیها تهیه و تألیف شده است. سعی وزارت معارف همواره براین بوده که نصاب تعلیمی و کتب درسی معارف کشور، متکی بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و حفظ هویت ملی، مطابق با معیارهای علمی و روشهای تربیتی نوین بوده، استعدادهای دانش آموزان را در همه زمینههای اخلاقی و علمی شگوفا گرداند و قدرت تفکر، ابتکار و حس جستجوگری را در آنها تقویت بخشد. ترویج فرهنگ گفتگو و رواداری، تقویت حس وطن دوستی، مهربانی، گذشت و همبستگی از خواستهای دیگر وزارت معارف است که باید در کتب درسی متبلور باشد.

کتابهای درسی بدون داشتن معلم خوب و مسلکی نمیتواند اهداف مورد نظر را بر آورده سازد. معلم یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت و مجری برنامههای آموزشی و تربیتی است. از معلمان و آموزگاران خوب، متعهد و دلسوز کشورم که ستیزه با سیاهی و نادانی را پیشهٔ خود ساخته اند، صمیمانه آرزومندم که با تطبیق دقیق و مخلصانهٔ نصاب تعلیمی، کودکان و جوانان میهن را بسوی فتح قلههای رفیع دانش، اخلاق و معنویت رهنمون گردند.

کامیابی نظام آموزشی کشور بدون همکاری جدی مردم غیر ممکن است. ازین رو از همه اقشار و افراد ملت شریف افغانستان، بخصوص از خانوادهها و اولیای محترم شاگردان خواهشمندم که از هیچگونه همکاری در جهت تحقق اهداف معارف دریغ نورزند. همچنان از همه نویسندگان، دانشمندان، متخصصان تعلیم و تربیت و اولیای محترم شاگردان تقاضا میشود که با ارایهٔ نظریات و پشنهادات سالم و نقدهای سازندهٔ خود وزارت معارف را در بهبود هر چه بیشتر کتابهای درسی همکاری نمایند.

لازم میدانم از تمام مؤلفان دانشمند و کارمندان اداری و فنی وزارت معارف که در تهیه، تألیف، طبع و توزیع این کتاب زحمت کشیده اند و از همه نهادهای ملی و بین المللی که در زمینهٔ چاپ و توزیع کتب درسی همکاری نموده اند، قدردانی و تشکر نمایم.

در اخیر از خداوند منان استدعا دارم که به لطف بی پایان خود، ما را در تحقق آرمانهای مقدس معارف یاری رساند. إنه سمیع قریب مجیب.

> دکتور اسدالله حنیف بلخی وزیر معارف

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

اهمیت تعلیم و تربیت و رسالت معلمان

متخصصان تعلیم و تربیه هر کدام تعریف های خاص از تعلیم و تربیه دارند. عده ای تعلیم و تربیت را تشکیل انتقال، ارزیابی و توسعه ی میراث فرهنگی گذشته گان میدانند. عده ای نیز تعلیم و تربیت را تشکیل نهایی، صفات و قابلیتهای معین در فرد خوانده اند. پاره ای هم تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در ضمیر فرد یا به بیان روشن تر به فعلیت در آوردن توانایی و استعدادهای بالقوهٔ فرد می شمارند. برخی از متخصصان، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده گی کردن در اجتماع معین و آشنا ساختن وی به آداب و رسوم، عقاید و افکار خاص می پندارند. امروز نظریات مفید تری دربارهٔ ماهیت تعلیم و تربیه به وسیلهٔ دانشمندان بزرگ ابراز شده است که نقل آنها در این مقدمه دارای اهمیت خاص است.

بعضی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را رهنمایی جنبههای متعدد ابعاد جسمی و روحی فرد؛ یعنی جنبههای جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، هنری، معنوی و اخلاقی میدانند.

جان دیویی، تعلیم و تربیت را تجدید نظر در تجربیات و تشکیل مجدد آنها به گونههایی که موجبات رشد بیشتری را در فرد فراهم نماید، تلقی کرده است.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند؛ اما به تنهایی کافی نیستند. معلمان، از تعلیم و تربیت شاگردان انتظار زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در کنار فراگیری علم و هنر با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده و به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقانه به اجتماع، عادات، مهارتها و نگرشهای خاصی را کسب کنند تا در نتیجهٔ شگوفایی استعداد ها بتوانند قابلیتهای خود را تبارز دهند و مهارتهای کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار می رود ابعاد وجودی شاگردان که توسط زیست شناسان، روان شناسان،

جامعه شناسان، فلاسفه و علمای اخلاق شناسایی شده است، از طریق بازدهی تعلیم و تربیت رهنمایی، رشد و توسعه یابد.

از نظر دین اسلام، هدف تعلیم و تربیت، پرورش افراد برای رسیدن به انسان کامل است و انسان کامل کسی است که همه ابعاد وجودی او در حد توانایی رشد و تکامل پیدا کند. وظیفه مهم معلمان، رشد ابعاد وجودی انسان است؛ چه موضوعات مختلف درسی هرکدام به دنبال تحقق و پرورش بُعد خاصی از وجود آدمی است.

هدف تعلیم و تربیت، پر کردن ذهن متعلم از حقایق و واقعیتهای مختلف نیست. شاگرد خوب، الزاماً کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، برعکس شاگرد خوب کسی است که ابعاد و جودی او در همه زمینهها رشد نموده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بگیرد چنین فردی در تمام عمر در پی یادگیری است. دست آورد تعلیم و تربیت این نیست که تنها به تربیت نخبه گان توجه کند و به بقیه شاگردان بی اعتنایی کنند. نظام تعلیم و تربیت مطلوب، پرورش استعداد همه گان را مورد توجه قرار می دهد. تعلیم و تربیت به معنای صحیح آن به تحقق همهی اهداف تعلیم و تربیت توجه می کند. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح تربیتی، در همهٔ دورههای تحصیلی به تحقق تمام اهداف عمومی آموزش و پرورش از طریق فعالیتهای مختلف در سی براساس برنامه، طرح و توجه دارد.

شاگردان در دوره نوجوانی دارای ویژه گیهای خاصی هستند. در این دوره، متعلمین به لحاظ بدنی وارد مرحلهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی می شوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروه همسالان در این دوره شکل مخصوصی به خود می گیرد. آماده گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورهٔ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از هماهنگی با دیگران و انجام کارهای خوب و کمک به دیگران لذت می برند. آنها دوست دارند که خود به طور مستقل بسیاری از امور مربوط به خویش را انجام دهند. آنان در این دوره، علاقهٔ بیشتری برای درک اسرار عالم هستی و یادگیری دربارهٔ طبیعت و عالم معنا از خود نشان می دهند. ذوق هنری و حس زیباشناسی کودکان در این دوره، بیش از دورهٔ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند

که خود را به شکلهای مختلف بیان کنند. آنها فرصتهای مختلفی را برای آموزش فراهم می کنند. گاهی برخی از کارهای شاگردان همواره خوش آیند معلم نیست؛ اما این فرصتها از اهمیت تربیتی بالاتر برخورداراند. یک معلم آگاه، توجه دارد که از این فرصتها برای رشد ابعاد جسمی و روحی شاگردان خود در زمینههای مختلف علمی، دینی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، جسمانی و عقلانی استفادهٔ بیشتر نماید.

اهداف عمومي تعليم و تربيه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان با در نظر داشت فرهنگ و رسومات جامعهٔ افغانستان و انکشاف همه جانبهٔ علم و دانش در جهت آموزش و پرورش، برای افراد آن ضروری پنداشته می شود. نکات ذیل شاخصهای آن اهداف می باشد:

الف ـ اهداف اعتقادي و اخلاقي

- تقویهٔ ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلام عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن پیامبر المنظم المناسطة المنا
 - ایجاد روحیهٔ خودشناسی به منظور خداشناسی.
 - تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و الزام به سجایای اخلاقی.
 - ایجاد روحیهٔ نظم، دسیپلین و رعایت ارزشهای قانونی.
 - تقویهٔ روحیهٔ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی ، اجتماعی و انسانی.

ب ـ اهداف علمي و آموزشي

در نتیجهٔ مراحل آموزشی که به وسیلهٔ نصاب تعلیمی و سایر فعالیتهای ماورای نصاب تعلیمی صورت می گیرد، شاگردان دانش اساسی و لازم را کسب و مهارتهای عالی تر فکری را انکشاف خواهند داد؛ بنابراین اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است.

- کسب و تقویهٔ مهارتهای آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبانهای رسمی و خارجی.
- _ آموختن مهارتهای آموزش: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در مراحل آموزش و نتایج حاصله از آن.
 - ـ تقویهٔ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه های علمی، فرهنگی و فنی.
 - ـ آموزش علوم، فنون تكنالوژي معاصر و كسب مهارتهاي فردي و اجتماعي مورد نياز.
 - ـ كسب مهارتها جهت حل معضلات و پرابلمهاى فردى و اجتماعى.

ج - اهداف فرهنگی و هنری

- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامکدوزی، بافت، رسامی، خطاطی، نقاشی، تزیین خانه و موزیک) و هنرهای سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی شناسی.
 - آگاهی از تاریخ، فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.
 - حفظ اصالت و انكشاف فرهنگ، آداب و سنن پسنديدهٔ جامعهٔ افغانستان.
 - انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیتهای انفرادی و جمعی.

د- اهداف مدنى و اجتماعي

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای یک فامیل، محل، منطقه و اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.

- تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از نوامیس ملی و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.
 - تقویهٔ روحیهٔ برادری، تعاون، صلح دوستی، عدالت اجتماعی و همبسته گی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل دینی و اخلاقی، ضدیت با جنگ و مبارزه با مواد مخدر.

- تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن و حمایت از حقوق قانونی همه گانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی و اجتماعی و وابسته گی سیاسی و امثال اینها.
 - انکشاف روحیهٔ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
 - ایجاد روحیهٔ حل مسالمت آمیز اختلافات و برخوردها به طور صلح آمیز و سازنده.
 - ایجاد روحیهٔ فرهنگ شکیبایی و تفاهم.
 - تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعهٔ بین المللی.
 - تقویهٔ روحیهٔ احترام به کرامت انسانی و اساسات حقوق بشر.
 - رشد و انكشاف روحيهٔ احترام به مقام انساني زن و حمايت از حقوق آنان.
 - تقویهٔ روحیهٔ رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان، شهروندان یا موازین جامعهٔ مدنی.

هـ- اهداف اقتصادي

- درک ضرورتهای انکشافی و اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
 - در ک ارزش و اهمیت کار و تقویهٔ روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید.
 - ایجاد روحیهٔ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوههای مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیهٔ حراست از اموال ملی و منابع طبیعی.

اهداف عمومی دوره متوسطه از صنف (۷-۹)

شاگردانی که دورهٔ ابتداییه را موفقانه سپری نمایند طبق خواهش شامل این دورهٔ تعلیمی و تربیتی میشوند.

هدف کلی این دوره انتخاب مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقه شاگردان و با در نظرداشت ضرورتها و امکانات کشور میباشد، اهداف این دوره را قرار ذیل می توان در نظر داشت:

۱. تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دورههای گذشته و آماده گی برای دورهٔ بعدی.

- ۲. توسعهٔ معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی.
 - ٣. انكشاف روحيهٔ خودشناسي به منظور معرفت بيشتر به خداوند كالله
 - ۴. تشخیص استعدادهای شاگردان در رشتههای مختلف درسی.
- ۵. گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در بارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفته بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.
- ۶. انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویهٔ زبانهای مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افادهٔ مرامها به صورت تحریری و شفاهی.
- ۷. انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلحدوستی و همبسته گی ملی، نفی انواع تبعیض و تعصب، ضدیت با جنگهای ناروا و تروریزم و مبارزه با مواد مخدر.
- ۸ رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای
 آنها.
- ۹. پرورش روحیهٔ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیتهای دینی، فرهنگی و
 اجتماعی و جهتدهی شاگردان در راستای رقابتهای سالم در کارهای شایسته.
 - ۱۰. پرورش علاقهٔ شاگردان به کار و سعی در جهت فراهم ساختن زمینه های علمی آن.
 - ۱۱. انکشاف مهارتهای سنجش خودی در مراحل آموزشی.
 - ۱۲. مواظبت از صحت جسمی خویش.

(معرفی کتاب درسی)

علماءاسلامي مي گويند؛ مجموع تعليمات اسلامي سه بخش است:

الف) بخش عقاید؛ یعنی مسائل و معارفی که باید آنها را شناخت و بدانها معتقد بود و ایمان آورد؛ مانند: مسأله توحید، صفات ذات باری تعالی، نبوت عامه و خاصه و برخی مسائل دیگر. ب بخش احکام؛ یعنی مسائل مربوط به کار و عمل که چه کارهایی و چگونه باید انجام شود، از قبیل: نماز، روزه، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، بیع، اجاره، نکاح، طلاق، تقسیم ارث و غیره.

ج) بخش اخلاق؛ یعنی مسائل و دستورهایی که در بارهٔ چگونه بودن انسان از نظر صفات روحی و خصلتهای معنوی است. از قبیل: عدالت، تقوا، شجاعت، عفت، حکمت، استقامت، وفا، صداقت، امانت و غیره.

علمی که متصدی بخش اول است، علم کلام است، و علمی که عهده دار بخش دوم است، علم فقه نامیده می شود، و علمی که بخش سوم را بر ذمه دارد، علم اخلاق نام گرفته است. ا

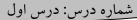
کتاب تعلیمات دینی نیز به همین صورت تنظیم شده است. بخش اول آن شناخت عقاید است و این بخش شامل ۱۱ درس است. در این بخش مباحثی چون دلایل وجود خدا، صفات خدا، نبوت و شناخت پیامبران این شناخت امامان این و در نهایت درس هایی در بارهٔ زنده گی پس از مرگ ارائه خواهد شد. بخش دوم کتاب تعلیم و تربیه دینی به احکام اختصاص یافته است. این بخش شامل ۹ درس است. در این بخش بیشتر احکام زکات، نذر و صدقه مورد بررسی قرار می گیرد.

بخش سوم که با عنوان آداب و اخلاق است، شامل ۱۶ درس است. مباحث این بخش شامل اخلاق فردی و اخلاق اجتماعی است.

_

[.] مرتضی مطهری، آشنایی با علوم اسلامی، ج دوم، چاپ ششم : ۱۳۶۸ انتشارات صدرا

موضوع درس: نظم در طبیعت

شماره صفحهها: ١-٢

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. دانش آموزان با نظم و به ویژه نظم در طبیعت آشنا شوند.

۲. برهان نظم را بشناسند.

٣. با استفاده از نظم، توانایی استدلال بر وجود خداوند ﷺ را بیابند.

۴. چگونه کی استدلال را شرح بتوانند.

۵. از پس نقد و بررسی مخالفان برهان نظم بر آیند.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. آوردن مثالهای گوناگون از نظم پدیدههای موجود در طبیعت.

لغات و اصطلاحات

۱. برهان: حجت، حجت روشن، دلیل قاطع... فرق برهان و دلیل آن است که برهان خاص است و دلیل عام. از اقسام پنجگانه قیاس (برهان، جدل، خطابه، شعر و مغالطه) است و در اصطلاح فلسفه و منطق قیاسی دارای مقدمات یقینی و به تبع آن نتیجه یقینی است. در اینجا هم کمابیش همین طرح در نظر است.

= فعالیتهای پیش از تدریس

سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (کتابی که در دست شماست، خود به خود دارای چنین نظمی است یا آنکه آن را کسی به وجود آورده است؟ اگر کسی به وجود آورده است، نظم کتاب دلالت بر هدف، علم و قدرت مؤلف می کند یا نه؟ در مورد طبیعت چه طور؛ اینکه خورشید هر روز بر می آید و در پایان روز غروب می کند، دلالت بر چه می کند؟ به تصادف به وجود آمده است یا از روی نظم و توسط کسی چنان سامان داده شده است؟) (۶ دقیقه)

مراحل تدريس

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	شاگردان به گفتههای معلم گوش	بیان عنوان و نوشتن چکیــــــدهٔ درس، لغات و	١
-	بدهند و در کتابچههای شان بنویسند	اصطلاحات (در صورت ضرورت) در تخته	
	شاگردان گوش دهند	درس یک بار توسط معلم یا یکی از شاگردان به	
۱۴دقیقه		دقت خوانده شود و بعد معلم مفاهیم درس را	۲
		توضیح دهد.	
	شاگردان باهم بحث كنند	معلم، شاگردان را به گروههای (مثلاً) دو نفره تقسیم	٣
۱۲ دقیقه		کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	1
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	۴
	جواب به سؤالات ارزشیابی	ارزشیابی : کدام یک درست است؟	
		الف) عقل انسان از روی اثرها و نشانه ها به پدید	
		۔ آورندہ پی می برد	
		ب) عقل انسان از روی اثرها و نشانه ها به قدرت،	
۵ دقیقه		علم و شعور پدید آورنده پی می برد	۵
*		۲. همکاری و هماهنگی پدیدههای طبیعی	
		نشانهٔ چیست؟	
		٣. چگونه به وجود آفریدهگار جهان یا نویسندهٔ	
		کتابی پی می برید؟	

— کار خانه گی

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُواْ فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ؛ اوست كسى كه براى شما شب را قرار داد تا در آن بياراميد و روز را روشن [گردانيد] بى گمان در اين [امر] براى مردمى كه مى شنوند نشانه هايى است (قرآن، يونس، آيه ٤٧). اگر هميشه شب يا روز بود، بشر با چه چالشهايى رو برو مى شد؟ برهان نظم را با استفاده از آيه در هشت سطر شرح دهيد.

معلومات تكميلي

برهان نظم بر بنیاد جهان دیدنی و پدیدههای آن در چوکات منطق و فلسفه، بر وجود خداوندﷺ استدلال میکند. این برهان که یکی از قدیمی ترین برهانها می باشد به سان هر برهان دیگر دو مقدمه و یک نتیجه دارد:

مقدمهٔ اول: جهان نظم دارد

مقدمهٔ دوم: هر دستگاه منظمی آفریده گار توانا و دانا دارد

نتیجه: جهان آفریده گار توانا و دانا دارد

چون نتیجه از دو مقدمه به دست آمده است، برای درست بودن آن لازم است که مقدمه ها اثبات شود. مقدمهٔ نخست نیازی به اثبات ندارد؛ زیرا هر کسی به چشم سر می بیند که در جهان نظم وجود دارد (از نظم روز و شب گرفته تا فصل ها و روییدن گیاهان در فصل بهار ...)

در بارهٔ مقدمهٔ دوم باید گفت که پیدایش هر موجود منظمی (مصنوعی یا طبیعی) بسته گی به چهار عامل دارد:

۱. مادههای ویژه و مناسب

۲. کمیت مادههای به کار گرفته شده

۳. کیفیت مادههای به کار رفته

۴. پیوند و سازگاری میان جزءها

وجود آن چهار عامل در آفریده های مصنوعی و طبیعی (فی المثل موتر یا بدن انسان) انکار کردنی نیست. بر بنیاد آن دو مقدمه، بی گمان جهان با این پهنا و ژرفا و نظم، خود به خود و تصادفی به وجود نیامده است؛ بلکه آفریده گاری عالم، قادر ... از روی آگاهی و هدف آن را آفریده است.

قرآن کریم در آیه های بسیاری به سیر در **آفاق و انفس** و تأمل در آفریده ها فراخوانده است تا از آن طریق انسانها به وجود آفریده گار پی ببرند (فصلت، ۵۳) (بقره، ۱۶۶ و نوح، ۱۵–۱۶ و بقره، ۱۶۴). از جمله به مطالعه و توجه در مسأله های زیر فرا می خواند:

حرکت گهوارهای زمین (نباء، ۶)

آمدن شب و روز (بقره،۱۶۴ و یونس، ۶۷)

فرود آمدن باران (نباء، ۱۵و ۱۶و روم، ۲۴)

آب گوارا (واقعه، ۶۷-۷۰)

چگونه گی ساختمان بدن جانداران (ملک، ۱۹)

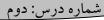
آفرینش همسر (روم، ۲۱)

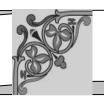
شاید به خاطر همین رهنمونی پدیدههای طبیعی به وجود خداوند ﷺ است که امام علی ﷺ میفرماید: «لاعبادهٔ کالتفکر فی صنع الله». ا هیچ عبادتی به اندازهٔ تفکر در صنع خداﷺ با ارزش نیست.

رسیده به هر جای برهان تو نگردد فلک جز به فرمان تو

حكيم فردوسي توس

^{ً.} موسایی افضلی، علی: معارف اسلامی (۱)، چاپ سی ام، دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۸۴، ص۵۲-۸۲

موضوع درس: شگفتی های زنده گی حیوانات

شماره صفحهها: ۳-۴

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدف

- ۱. آشنایی با شگفتیهای آفرینش شتر.
- ۲. شناخت دلالت شگفتی های آفرینش شتر.
 - ۳. شناخت چرایی مثال آوردن شتر.
- ۴. توانایی استدلال بر آفریده گار با به کار گیری مثال شتر.
 - ۵. پی بردن به آفریده گار و قدرت او.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. آوردن مثالهای بیشتر از شگفتیهای آفرینش جانداران.

لغات و اصطلاحات

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای دانش آموزان و طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (هر منطقه ای جانداران و گیاهان متناسب با وضعیت آب و هوایی خویش را دارد، آیا این کار به تصادف واقع شده یا آنکه آفریننده ای دارد و آفریننده اش طرحی از پیش داشته است؟ شیوهٔ زنده گی و تن و توان آفریده ها به چه چیزی راه می نماید؟) (۶ دقیقه)

مراحل تدريس

		المالية	
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان و نــــوشتن چکیدهٔ درس، لغات و	
۵ دقیقه	يادداشت گرفتن.	اصطلاحات (در صورت ضرورت) در تخته.	١
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط معلم و یا یکی از شاگردان به	
	شاگردان باهم بحث كنند.	دقت خوانده شود و معلم مفاهیم درس را توضیح	
۲۳دقیقه	.,	میدهد. معلم شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره	۲
**		تقسیم کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان	
		بدهد.	
		•	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	٣
۱ دفیعت			
	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
۳ دقیقه			,
	جواب به سؤالات ارزشیابی.	ارزشیابی: کدام یک درست است؟	
		الف) دعوت به اندیشیدن در باب راز آفرینش	
		شتر به هدف اثبات ربوبیت صورت گرفته است.	
		ب) دعوت به تفكر در باب آفرينش شتر به هدف	
۵ دقیقه		اثبات شگفتیهای آفرینش شتر صورت گرفته	۵
•••		است .	
		۲. چرا خداوندگجللهٔ شتر را مثال زده است؟	
		۳. با تأمل در آفرینش انسان به چه چیزی پی	
		مى بريد؟	

💳 کار خانه گی 😑

با مراجعه به سورهٔ غاشیه، موارد دیگری را که خداوندگله به اندیشیدن در راز آفرینش آنها فراخوانده است، بر شمارید و یادداشت نمایید.

- معلومات تکمیلی

خداوند گل با یادآوری آفرینش و اینکه آفرینش به یکباره و بی مقدمه بوده است، به شناخت خود راهنمایی می کند: «خداوندی که موجودات را از هیچ آفرید، بدون هیچ نمونهای که همانند آن بسازد و بدون هیچ اندازهای که از آفریده گاری پیش از خود تقلید کرده باشد. از ملکوت قدرت خود و از عجایبی که آثار حکمتش از آنها حکایت دارند و از اینکه هر موجودی معترف است که جز به نیروی او نتواند بر پا بود، ما را به شناخت خود رهنمون گردید.» و البته آفرینش بیهوده و از روی سر گرمی نبوده است؛ بلکه آفریده ها را برهان آفریده گاری خویش قرار داده است: «آثار صنع و نشانههای حکمتش در بدایعی که می آفریند، آشکار است؛ پس هر چه آفریده برهان آفریده گاری و دلیل خداوندی اوست و آن آفریده، اگر هم خاموش باشد، باز هم به تدبیر او ناطق است و بر ابداع او دلیل».

با آنکه آفریده ها برهان بر آفریده گاری خداوند گل است، نباید اندیشید که با آنها شناخت حقیقی و کامل خداوند گل میسر می شود، هرگز. شناخت خود آفریده ها نیز تمام و کمال در توان بشر نیست، چه رسد به شناخت خداوند گل میسر می شود، هرگز. شناخت خود آفریده ها نیز تمام و کمال در توان بشر نیست، چه رسد به شناخت خداوند گل امام علی گل پس از بیان شگفتی های آفرینش طاووس می فرماید: «پس چگونه می توانند اندیشه های ژرف نگر، این همه زیبایی را وصف نمایند. یا عاقلان صاحب قریحه به حقیقت آن برسند، یا وصافان سخنور، اوصاف او را در سلک عبارت کشند. او هام از درک خرد ترین اعضایش عاجز آید و زبانها در توصیف آن بماند. منزه است خداوندی، که عقلها را خیره ساخته از وصف موجودی که آشکارا در برابر چشمانشان جلوه گر است، موجودی محدود و مخلوق و پدید آمده از اجزا و رنگها. آری؛ زبانها را از وصفش عاجز ساخته و از ادای وصف آن باز داشته». آوتی که انسان از شناخت و وصف آفریده های خداوند عاجز باشد، چگونه خود او را بشناسد و وصف کند، با اینکه به بیان امام علی گیش هر چیزی را حدی معین ساخت تا خود از شاهت به آن دور ماند». آ

^{&#}x27;. نهج البلاغه، ترجمه عبد المحمد آيتي، خطبه ٩١

[.] همان، خطبه ۱۶۵

اً. همان، خطبه ۱۶۱

شماره درس: سوم

موضوع درس: نامها و صفتهای خداوند الله

شماره صفحهها: ۵-۷

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ۱. آشنایی با اسمها و صفتهای خداوند کالی اسمها
- ٢. شناخت تنوع اسمها و صفتهای خداوند کالله
- ٣. تأثير شناخت اسمها و صفتهای خداوند علله در زنده گی انسان.
 - ۴. شناخت خداوند الله از راه شناخت اسمها و صفتهای او.
- ۵. شناخت بیشتر خداوند علله و اینکه به چه اسمها و صفتها می شود او را یاد کرد.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. آوردن مثالهای گوناگون از اسمها و صفتهای خداوند کا و بخش بندی آنها.

لغات و اصطلاحات

صفات: در خداوند ﷺ صفات بسیط است؛ یعنی وقتی می گویند خداوند عالم، قادر، مرید ... است، نفس علم، اراده، قدرت ... را صفت می نامند.

اسماء: اضافه ذات باری تعالی به یکی از صفات خاصه و عامه اش را اسم می گویند؛ مثلاً از اضافه شدن ذات خداوند ﷺ به صفت عامهٔ رحمت اسم رحمان درست می شود.

فعالیتهای پیش از تدریس

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (فرق اینکه بگوییم خداوند نادان نیست با اینکه بگوییم خدا دانا می باشد، چیست؟ به چه اسمها و صفتهای خداوند گل چند گونه است؟)
 (۶دقیقه)

مراحل تدريس

		تاريس	
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	
۵دقیقه	یادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	١
.			
	شاگردان گوش دهند و شاگردان باهم	درس یک بار توسط معلم یا یکی از شاگردان به	
	'	دقت خوانده شود و معلم مفاهیم درس را توضیح	
۲۳دقیقه		میدهد و شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره	۲
		تقسیم کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان	
		بدهد.	
	گوش دادن به معلم	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	٣
۳ دقیقه			·
	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها.	_
۳ دقیقه),, J	ې کې د کې	۴
	پاسخ به سؤالات ارزشیابی	ارزشیابی: ۱.گزینه درست کدام است؟	
		الف) دانستن اوصاف و ویژه گیهای یک شخص و	
		یا شئ یکی از راههای شناخت است.	
		ب) دانستن اوصاف و ویژه گیهای یک شخص و	
		یا شئ از راههای شناخت نیست.	
۵ دقیقه		۱. عالم الغیب و الشهاده كدام یك از صفتهای	۵
		خداوند عَلَق است؟	
		۲. فرق صفت فعلی و ذاتی چیست؟	

___ کار خانه گی

بر بنیاد قرآن کریم صفاتی را می توان به خداوند ﷺ نسبت داد (حدید، ۲۴، اسراء ۱۱۰، نساء، ۲۶ ...) و صفاتی را نمی توان نسبت داد (مؤمنون، ۹۱)، آیه ها را از قرآن یافته و در پرتو آنچه در درس آمد، بیان کنید.

_ معلومات تكميلي

در جهان، کمالات بسیاری و جود دارد که به صورت صفات ظاهر شده اند و مورد خویش را کامل تر کرده و ارزش و جودی بیشتری به آن می دهد. بی شک این کمالات را خدا آفریده است و هر چه از کمال یافت شود خداوند کله به نحو اعلی و اشرف آن را دارد و بر او حمل می شود بدان سان که لایق ساحت کبریایی او باشد و اگر صفات را نداشت، به دیگران نمی بخشید 0 . بر اساس دو دسته از آیات قرآن کریم: «و خدا دانای حکیم است» و «نامهای نیکو به خدا اختصاص دارد و او را به آنها بخوانید.» و «منزه است خدا از آنچه وصف می کنند». می توان خداوند کرد به نامها و صفت های نیکو یاد کرد. این نامها و صفت ها از چشم اندازهای گوناگون تقسیم می شود:

1. صفات ثبوتی و سلبی: صفات ثبوتی معنی ایجابی را افاده می کند؛ مثل: علم و قدرت و... صفات ثبوتی که کمال نیز نامیده میشوند، موصوف خود را ارزش وجودی بیشتری میبخشد. صفات سلبی افادهٔ معنی سلبی می کند و این جز سلب سلب کمال نیست، در نتیجه به ایجاب کمال برگشت می کند؛ چرا که نفی نفی، اثبات است: «کسی که نادان نیست» و «کسی که ناتوان نیست» که به «دانا» و «توانا» برگشت می کند؛ یعنی دانا و توانا است .

۲. صفات ذات و صفات فعل: صفات ذات صفاتی اند که ذات به تنهایی برای انتزاع آنها کافی است و نیاز به فرض امر دیگری نیست؛ مثل: حیات خداوند او به خودش او به خودش اینگونه صفات به خود موصوف قائم است و می شود موصوف را به تنهایی بدانها متصف کرد بدون فرض چیزی دیگری.

صفات فعل صفاتی اند که انتزاع شان متوقف بر فرض غیر است و غیر جز فعل خدای تعالی نیست، پس صفات فعلیه از مقام فعل بر گرفته شده اند!! «مراد از صفات فعل این است که پس از تحقق فعل، معنای صفت از فعل گرفته شود نه از ذات، مانند آفریده گار که پس از تحقق آفرینش آفریده ها، آفریده گار بودن خدای متعال مأخوذ و مفهوم می شود و به خود آفریده ها قائم است نه به ذات مقدس خدای متعال تا ذات با پیدایش صفت از حالی به حالی تغییر کند^{۱۲}، صفات فعلی؛ مانند: خالق، رازق، معطی، جواد، غفور، رحیم، مبدی، معید، ممیت و. . . بسیار است که صفت قیومیت همهٔ آنها را در بر می گیرد و «ام الا سماء الاضافیه» است. "ا

یکی بودن صفت و ذات: در اینکه آیا صفات حق عین ذات اوست یا زاید، میان فرقههای گوناگون مسلمان نظرهای مختلفی پدید آمده است:

ه. طباطبایی، محمد حسین » «شیعه در اسلام»،قم: مركز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه،.۱۳۶۲ص۷۳، و «نها یه الحكمه»، چاپ پانزدهم، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۲۰، »،ص ۱۳۴۵.

². قرآن، نساء ۲۶ (در همه كتاب ترجمه آيه ها از محمد مهدى فولاد وند است)

۷. همان، اعراف ۱۸۰

^{^.} همان، مؤمنون ٩١

^{°.} نهايهٔ الحكمه، ص٣٤٥.

^{ً &#}x27;. هموه نهاية الحكمه ص٣٤٥ - ٣٣٤ ، و « بدايه الحكمه»، چاپ شانز دهم، قم: مؤسسه النشر الاسلامي ١٤١٩ هـ ق .ص ١٩٩ - ٢٠٠ .

^{11 .} همو، « نهايهٔ الحكمه «، ٣٤٥.

۱۲ . همو، « شیعه در اسلام «، ص ۷۶.

[&]quot;. همو، «الميزان في تفسير القرآن»،ج٢ چاپ پنجم، تهران: دارالكتب الاسلاميه، ١٣٧ .ص٢٤٨ ونهايهُص٣٤٩.

۱. اشاعره: هفت صفت حیات، علم، قدرت، سمع، بصر، اراده و کلام معانیی اند زاید بر ذات خداوند الله و لازم
 آن ذات و قدیم به قدمت ذات اند.

۲. کرامیه: این صفات زاید بر ذات و حادث اند.

۳. معتزله: معنای اتصاف ذات واجب به این صفات آن است که فعل صادر از آن چون فعل کسی است که آن صفات را داشته باشد؛ بنابراین، معنی قادر بودن خدا آن است که فعل او مانند فعل قدر تمند است.

۴. امامیه و حکیمان: صفات ذاتی حق عین ذات او و هر کدام از صفات عین دیگری است و این قول حق و درست است؛ زیرا واجب بالذات علت تامهای است که هر موجود ممکنی بی واسطه یا با یک یا چند واسطه، به او منتهی می گردد؛ به این معنی که حقیقت واجبی خودش علت هر موجود ممکنی است و نیز علت در مقام علیتش همه کمالات وجودی معلول را به گونهای برتر و شریف تر داراست؛ بنابراین، واجب بالذات هر کمال وجودی مفروض را دارد، بنا بر اینکه واجب تعالی، وجود صرف، بسیط و دارای وحدت حقه است که در ذات آن تعدد جهت و تغییر حیثیت راه ندارد. . بنابراین، هر کمال وجودی مفروضی در خداوند این در مصداق و وجود خارجی یکی بیش نیستند ... ۱۴

۱۴ همو،« نهایهٔ الحکمه. ص۳۴۶–۳۴۷.

شماره درس: چهارم

موضوع درس: عصمت پیامبران المیسی

شماره صفحه ها: ۸-۹

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ۱. آشنایی با عصمت.
- ۲. آشنایی با اختیاری یا غیر اختیاری بودن عصمت.
- ۳. شاگردان دلیل آورده بتوانند که چرا معصوم اجر و پاداش میبرد.
 - ۴. شناخت چرایی عصمت
 - ۵. دانستن همانندی های عصمت با تقوا و عمل عالمانه ...

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. تبیین بیشتر همانندی عصمت با تقوا و عمل از روی علم و تجربه.

لغات و اصطلاحات

عصمت: پاکی، بی گناهی، ناآلوده گی، خودداری کردن ... در اصطلاح عبارت است از: پاکی گناه، خطا و اشتباه از آغاز تا پایان زنده گانی.

ا فعالیتهای پیش از تدریس

سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی(چرا کسانی زبان به غیبت می گشایند؛ اما دست در آتش فرو نمی کنند؟ فکر نمی کنید کسانی با آگاهی از پیامدهای اجتماعی و اخروی غیبت از آن پرهیز کنند؟ و از آن بالاتر کسانی پیدا شوند که غیبت و هر گناه عملی دیگر که هیچ؛ بلکه فکر گناه هم نکنند؟ چگونه؟ (۶ دقیقه)

مراحل تدريس

	T		بر حل د
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یادداشت گرفتن.	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در صورت ضرورت) در تخته.	١
۲۳دقیقه		درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود و معلم اشتباهاتش را اصلاح نماید و معلم مفاهیم درس را توضیح می دهد و شاگردان را به گروههای (مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	۲
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	۴
۵ دقیقه	پاسخ به سؤالات ارزشیابی	۱. ارزشیابی: درست کدام است؟ هر انسانی بعضی از مراتب عصمت را دارد. هر شخصی بعضی از اعمال را انجام نمی دهد. ج) هردو د) هیچکدام ۲. عصمت پیامبران آیش شدن است. الف) در تمام عمر آنان (پیش از برگزیده شدن به پیامبری و پس از آن). پیامبری و پس از آن). بیامبری و پامبری آنان. ۳. چرا پیامبران آیش معصوم اند؟	۶

ار خانه گی

فهرستی از عملهای ناشایستی که انجام میشود و میتواند انجام نشود (و در واقع انسانها در برابر آنها عصمت بیابند) آماده کرده و در کتابچههای تان بنویسید و بیان کنید که چگونه عصمت امکان پذیر است؟

معلومات تكميلي

در بارهٔ عصمت پیامبران المشکل در سه زمینه بحث می شود:

الف) عصمت در دريافت و ابلاغ وحي.

ب) عصمت از گناه.

ج) عصمت از خطا.

در زمینهٔ نخست بی گمان و بی هر گونه اختلافی پیامبران آیت معصومند؛ اگر آنان دچار کدام خطا یا لغزشی گردند، مردم اعتماد و اطمینان شان را به پیامهای پیامبران آیت از دست خواهند داد و در هدف نبوت نقض رخ خواهد نمود. افزون برآن، خداوند گل در قرآن می فرماید: «... کسی را بر غیب خود آگاه نمی کند (۲۶) جز پیامبری را که از او خشنود باشد که [در این صورت] برای او از پیش رو و از پشت سرش نگاهبانانی بر خواهد گماشت (۲۷) تا معلوم بدارد که پیامهای پرورد گار خود را رسانیده اند ... (۲۸)

در زمینهٔ دوم نیز پیامبران آیمی معصوم اند؛ یعنی در عمل به شریعت، خطا و لغزشی از آنان سر نمیزند؛ زیرا هدف از بعثت پیامبران آیمی در صورتی تحقق می یابد که آنان خود به شریعت بیش از هر کس دیگری معتقد و عامل باشند تا مردم به راستی و درستی پیام شان اعتماد بیابند. گذشته از آن می توان گفت اگر کسی عمر خود را در گناه سپری کرده باشد و سپس کشتی ران هدایت مردم شود، دعوتش به جایی نمی رسد. عصمت پیامبران آیمی از گناه در چندین آیه از قرآن کریم یاد شده است:

الف) پیامبران المنافع برگزیده گان خدایند: «و آنان را برگزیدیم و به راه راست راهنمایی کردیم» الف

ب) او را که خداوند ﷺ هدایت کند کسی نتواند گمراهش سازد: «و هر که را خدا هدایت کند گمراه کنندهای ندارد» ۱۷

در زمینهٔ سوم نیز باید گفت که پیامبران المینان الله در امور زیر از خطا به دور اند:

الف) داوری در اختلافها و کشمکشها؛ هر چند که پیامبران اللَهُ از حقیقت امور آگاهند؛ ولی برابر میزانها و معیارهای قضاوت، داوری میکنند.

ب) شناسایی موضوعهای حکم دینی

ج) امور اجتماعی و شناسایی مصلحت و مفسدت امور

دلیل عصمت در مسألههای پیشین آن است که شاید مردم خطای در آنها را با خطا در احکام دینی یکی بگیرند و اعتمادشان به پیامبران المیالی خدشه بپذیرند و در نتیجه در رسیدن به هدف از بعثت ناکام گردند. ۱۸

پشت دار جمله عصمتهای من گوئیا هستند خود اجزای من

مولانا جلال الدين محمد بلخي

^{۱۵}. قرآن کریم، جن، آیه های ۲۶-۲۸

۱۶ همان، انعام، آیه ۸۷

۱۷. همان، زمر، آیه **۳۷**

^{۱۸}. سبحانی، جعفر، «منشور عقاید امامیه»، چاپ دوم، قم: مؤسسه امام صادق(ع) ۱۳۸۳ ص ۱۱۰–۱۱۳

شماره درس: پنجم

موضوع درس: دلیلهای عصمت پیامبران المهالا

شماره صفحهها: ۱۰ – ۱۲

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با عصمت پيامبران المياك

۲. شناخت چرایی عصمت پیامبران المهالاً ۲

٣. تحكيم باور به دعوت پيامبران الميها الله الم

۴. توانایی فرق نهادن میان دعوت پیامبران ﷺ با گفته ها و ادعاهای دیگر کسان و مکتبها (در پرتو عصمت پیامبران ﷺ)

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. تبیین دلیل های کتاب با موردها و مصداق های بیرونی.

لغات و اصطلاحات

و ثوق: اعتماد و باور.

اعتماد: تكيه كردن، واگذاشتن كار به كسي.

تربیت: پروردن، آموختن.

فعالیتهای پیش از تدریس

سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان و طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (اگر مردم در گفتهٔ پیامبری احتمال دروغ و خطاء بدهند، آیا می توانند بر او اعتماد کنند و آیا دعوت چنان پیامبری اثر می گذارد؟ اگر کسی مدعی تربیت مردم باشد و آنان را با تندخویی و گفتههای زشت و نادرست فرا بخواند و یا آنکه گفتههایش دروغ باشد یا از روی خطاء مردم را به چیزی بخواند، آیا چنان کسی سزاوار پیروی است و کدام خردمندی از او پیروی می کند؟ (۶ دقیقه)

مراحل تدريس

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یاد داشت گرفتن	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در صورت ضرورت) در تخته.	١
	شاگردان گوش دهند و با هم بحث کنند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح نموده و	
۲۳دقیقه	.5000	مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	٣
۲ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	۱. ارزشیابی: پیامبران شیک پیش از هر چیز باید	
	بدهند.	الف) اعتماد مردم را جلب كنند ب) به تربيت	
		مردم بپردازند.	
		۲. بر بنیاد آنچه در درس آمد، دلیل اینکه الگوی	
۵ دقیقه		مردم باید از هر گــونه خطا و اشتباهی به دور باشد	۵
		چيست؟	
		۳. چرا خداوندﷺ کافــــران، سرکشان و گمراه کننده گان را به پیامبری بر نمی گزیند؟	
		تمراه نسده مان را به پیامبری بر نمی تریند:	

— کار خانه گی

بر بنیاد آنچه در درس آمد در هشت خط بنویسید که:

الف) چرا به کسی که اعتماد ندارید، چیزی را به امانت نمی دهید (دلیل اعتماد).

ب) چرا کسی که کاری را به دیگری به غلط آموزش می دهد، اثر نمی کند (دلیل تربیت).

علومات تکمیلی منشأ و عامل عصمت

الف) شناخت پیامبران المنه از خداوند که بر پایهٔ قرار دارد که هیچگاه بر خلاف پسندهای خداوند که کاری نمی کنند به گونهٔ که عظمت خداوند که و جلال و جمال وی آنان را از توجه به دیگر چیزها باز می دارد. این گونه شناخت را امام علی کیش چنین وصف می کند: «مارأیت شیئا إلا و رأیت الله قبله و بعده و معه میچ چیزی رامشاهده نکر دم مگر اینکه خداوند کیش را قبل از او و بعد از او و با او مشاهده نمودم».

ب) آگاهی پیامبران این از دستاوردهای نیکوی فرمانبری و شناخت آنان از پیامدهای نافرمانی و گناه، سبب مصونیت و دوری گزیدن از نافرمانی خداوند از عدم مشی بر خلاف خواست او می شود.

برای فهم بهتر عصمت یادآوری این نکته لازم است که دیگر انسانها نیز مراتبی از عصمت را دارند و بسیاری از اعمال ناشایست از آنان سر نمی زند.

عصمت و اختیار: با در نظر داشت منشأ عصمت در اینکه معصوم در عین معصوم بودن مختار نیز هست، تردیدی نیست؛ چه آنکه عصمت سلب اختیار نمی کند؛ بلکه به سبب شناخت دقیق و کامل خداوند گله و آگاهی از پیامدهای ناگوار گناه، معصوم آگاهانه از گناه دوری می کند.

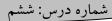
عدم تلازم عصمت با نبوت: هر چند که همهٔ پیامبران بیش معصوم اند؛ اما چنان نیست که هر معصومی پیامبر باشد؛ خداوند گل در بارهٔ حضرت مریم بیش می فرماید: «ای مریم خداوند تو را بر گزیده و پاک ساخته و تو را بر زنان جهان بر تری داده است» از واژهٔ بر گزیدن یا بر تری (اصطفا) آشکار می شود که حضرت مریم بیش معصوم بوده است؛ زیرا این واژه در بارهٔ پیامبران بیش نیز به کار رفته است ۲۰: «به یقین خداوند آدم و نوح و خاندان ابراهیم بیش و خاندان عمران را بر مردم جهان بر تری داده است» آهمین گونه آیهٔ تطهیر دلالت بر عصمت حضرت زهرا بیش دارد: «خدا فقط می خواهد آلوده گی را از شما خاندان [پیامبر] بزداید و شما را پاک و پاکیزه گرداند» ۲۲

۱۹ . قرآن، آل عمران، آیه ۴۲

۲۰. سبحانی، «منشور عقاید امامیه»، ص۱۱۵-۱۱۷

۲۱ . قرآن، آل عمران، آیه ۳۳

۲۲ . همان، احزاب، آیه ۳۳

موضوع درس: معجزهٔ پیامبر اسلام ﷺ

شماره صفحه ها: ۱۳ – ۱۵

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با معجزهٔ پيامبر اسلام ﷺ (قرآن).

۲. آشنایی با جنبههای مختلف اعجاز قرآن.

۳. آشنایی با پیشگوییهای علمی قرآن.

۴. شناخت اهمیت تلاوت قرآن و تدبر در آن.

۵. درک و فهم و تشخیص سویههای گوناگون اعجاز قرآن از یکدیگر.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. آوردن مثالهای بیشتر و گوناگون از اعجاز قرآن و نیز بیان نمونههای بیشتری از پیشگوییهای قرآن.

لغات و اصطلاحات

اعجاز: عاجز كردن، ناتوان گردانيدن كسي.

معجزه: در اصطلاح «امر خارق العادهای که مایهٔ خیر و سعادت باشد و به دعوای نبوت طرح شود تا مدعی رسالت از سوی خدا نبوتش اثبات گردد». (جرجانی).

عالیتهای پیش از تدریس

ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان .

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (معجزه چیست؟ معجزهٔ پیامبر اسلام ﷺ چیست؟ چرا کسی نمی تواند مانند
 قرآن بیاورد؟ قرآن تنها از یک جنبه معجزه دارد یا از چند جنبه؟ (۶ دقیقه)

مراحل تدريس

			سراحل تا
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان و نوشتـــــن لغات و اصطلاحات	
	يادداشت گرفتن.	(در صورت ضرورت) در تخته.	1
۵ دقیقه	شاگردان در کتابچههای شان بنویسند		
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح نماید و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح دهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم	بيان فشرده و نتيجهٔ درس	٣
•			
	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	
۳ دقیقه	3 2	3. (6.)	۴
	پاسخ به سؤالات ارزشیابی	ارزشیابی:	
		١. سند اثبات پيامبرى پيامبر اسلام ﷺ چه نام دارد؟	
		قرآن چند سوره دارد و اولین وآخرین سوره را نام	
		ببريد؟	
۵ دقیقه		كدام يك درست است؟	۵
.		الف) نخستین چیزی که مورد توجه قرار گرفت،	
		زیبایی کلمات قرآن بود.	
		ب) نخستین چیزی که مورد توجه قرار	
		گرفت، زیبایی کلمات و برتری معانی قرآن بود.	

— کار خانه گی

یکی از سورههای قرآن که زیبایی ادبی بسیار دارد، سورهٔ تکویر (سورهٔ ۸۱) است. آن را کامل بخوانید و هشت آیهٔ آن را از بر کنید.

معلومات تكميلي

اعجاز: اعجاز از ریشهٔ عجز به معنای ناتوان ساختن است و ناتوان ساختن دو گونه است: یکی آنکه توانایی (مثلاً قدرت یا مالی) کسی به زور از وی گرفته شود و او عاجز شود؛ دیگر آنکه کاری شود که دیگران از آوردن مانند آن یا هم آوردی با آن ناتوان باشند؛ بدون آنکه چیزی را سد راه آنان کرده باشند. اعجاز قرآن در «بلاغت، فصاحت، استواری گفتار، رسا بودن بیان، نو آوریهای فراوان در زمینهٔ معارف و احکام و دیگر ویژه گیها» از گونهٔ دوم است. قرآن در این زمینهها آن اندازه در اوج است که دست انسان از آوردن مانندآن کوتاه است و از این روی آن را «معجزهٔ جاویدان جاویدان است؛ پس می طلبد که معجزهٔ پیامبر آن نیز جاویدان باشد.

ابعاد اعجاز: اعجاز قرآن از سه بعد بحث می شود:

اعجاز بیانی: بیشتر به جنبههای عبارتی و ظرافتهای بلاغی و ادبی میپردازد. اعجاز بیانی را در شش بخش بر شمرده اند: گزینش واژه گان، شیوهٔ بیان، نظم آهنگین، وحدت موضوعی (نسبت معنوی آیهها) ظرافتها (استعارهها، تشبیهها، کنایهها ...)

اعجاز علمی: هر چند قرآن کتاب هدایت می باشد و برای نشان دادن راه سعادت نازل شده است و تبیین علمی پدیدههای طبیعی هدف آن نبوده است؛ اما آنچه از اسرار طبیعت گفته است، شگفت آور می نماید. که از آن جمله می توان به اینها اشاره کرد:

الف) رتق و فتق آسمان: «آسمانها و زمین هر دو به هم پیوسته بودند و ما آن دو را از هم جدا ساختیم (انبیاء، ۳۰). در علم امروزه بر آنند که منشأ جهان ماده، گازی است که واژهٔ دخان در قرآن تعبیر دیگری از آن است. حضرت علی ایشانی هم در خطبهٔ نخستین نهج البلاغه همین بیان را دارد.

ب) نقش کوهها در استواری زمین: «و در زمین کوههایی استوار نهادیم تا مبادا [زمین] آنان [= مردم] را بجنباند و در آن راههایی فراخ پدید آوردیم باشد که راه یابند». (انبیاء، ۳۱ و سورههای رعد: ۳، نمل: ۶۱، حجر: ۱۹، ق: ۷، نحل: ۱۵، لقمان: ۱۰ ...)

ج) دشواری نفس کشیدن در جاهای بلند: «و هر که را بخواهد گمراه کند دلش را سخت تنگ می گرداند چنانکه گویی به زحمت در آسمان بالا میرود» انعام، ۱۲۵.

د) آب سرچشمهٔ هستی: «و هر چیز زندهای را از آب پدید آوردیم» (انبیاء، ۳۱) و نیز «و خداست که هر جنبندهای را [ابتدا] از آبی آفرید پس پارهای از آنها بر روی شکم راه میروند و پارهای از آنها بر روی دو پا و بعضی از آنها بر روی چهار [پا] راه میروند خدا هر چه بخواهد می آفریند در حقیقت خدا بر هر چیزی تواناست» (نور، ۴۵)

ه) پوشش هوایی زمین: «و آسمان را سقفی محفوظ قرار دادیم ولی آنان از [مطالعه در] نشانههای آن اعراض می کنند» (انبیاه،۳۲)

آنچه گفتیم و جز آنها همه در علم امروزه چنان است که در قرآن آمده است.

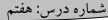
ج) اعجاز تشریعی: انسان ها پیوسته در باب هستی و آفرینش اندیشیده اند و همیشه این پرسش که از کجا و بهر چه آمده است و به کجا می رود، دغدغهٔ خاطر متفکران بوده است؛ اما پاسخها هیچگاه برای آدمیان به صورت جمعی قناعت بخش نبوده است. دین در پی پاسخ به آن پرسش است و قرآن کریم اعجازش را در این مورد در دو زمینهٔ معرفت و شریعت نشان داده است.

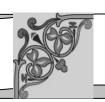
قرآن تأکید دارد که: «به شما از دانش جز اندکی داده نشده است» (اسراء، ۸۵) که با دانش اندک انسان نمی تواند پاسخ پرسش بالا را بدهد و زان پس می گوید که : «ای مردم به یقین برای شما از جانب پروردگارتان اندرزی و درمانی برای آنچه در سینه هاست و رهنمود و رحمتی برای گرونده گان [به خدا] آمده است» (یونس، ۵۷). در زمینهٔ معرفت قرآن در باب خدا، آفرینش، هدف از خلقت و مبدأ و معاد راه را نشان داده و به درمان سینهها؛ یعنی رنج انسان در یافتن گمشدهٔ درونی خود یرداخته است.

شریعت اسلامی با دو ویژه گی کلیت؛ یعنی به دور بودن از گرایش های خودخواهانه و لغزش های احتمالی قانون بشری و جامعیت؛ یعنی پرداختن به رابطهٔ انسان با خود، جامعه و خدا از شریعتهای دیگر متمایز شده است.

4

[.] معرفت، محمد هادي، «علوم قر آني»، قم: مؤسسه فرهنگي انتشارتي التمهيد، قم، ١٣٧٨ فصل هشتم

موضوع درس: زنده گی و شخصیت امام محمدباقر لمُشَكُّ

شماره صفحهها: ۱۸-۱۶

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با زنده كي امام باقر للسَّال ا

۲. آشنایی با نقش امام باقر للنیک در نشر معارف اسلامی و تربیت شاگردان.

٣. علاقهمندي به شيوهٔ رفتاري آن امام لمينك.

روش تدريس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. شرح جوانب گوناگون زنده گی و شخصیت امام باقر للسِّكْ.

لغات و اصطلاحات

باقر: شكافنده، گشاينده، وسعت دهنده

ا فعالیتهای پیش از تدریس

 ۱. سلام و احوال پرسی، آماده کــــــردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش-های شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (امام باقر الیالی در چه سالی زاده شد؟ در چه سالی وفات کرد؟ نقش امام
 باقر الیالی در نشر و پخش معارف اسلامی چه بود؟ (۶ دقیقه)

	1 ti -	-	برا حل د
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان و نوشتن چکیـــــدهٔ درس، لغات و	
	یادداشت گرفتن در کتابچهها.	اصطلاحات (در صورت ضرورت) در تخته.	١
۵ دقیقه			
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکــــــی از شاگردان به	
	شاگردان با هم بحث کنند.	دقت خوانده شود و معلم مفاهیم درس را توضیح	
, 	سا تردان با هم بحث عسد.		Ų
۲۳دقیقه		دهد و بعد شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره	١
		تقسیم کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان	
		بدهد.	
	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس	
٣ دقيقه			٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسش ها	۴
	به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی:	
	بدهمد.	۱. امام باقر علاصلاه در کدام سال و در کجا زاده	
		شد؟	
		الف) در سال ۵۷ و در مدینه ب) در سال ۵۸	
		و در مکه	
۵ دقیقه		۲. چند تن از شاگردان امام باقر علیسی را نام ببرید.	۵
•		٣. محمد بن مسلم از امام باقر نقل كرده است؟	
		الف) هفتاد هزار حدیث ب)سی هزار	
		حدیث	
		۴. امام باقرعللسلام کے۔۔ ۴. امام باقرعللسلام کے۔۔	
		خاک سیر ده شد؟	
		. J. – -	

ار خانه گی

شاگردان در بارهٔ زنده گی امام باقر علیسی مقاله ای بنویسند.

معلومات تكميلي

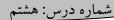
امام باقر المسلم در سال ۵۷ در مدینه زاده شد. در سی و نه ساله گی، سال ۹۴، به امامت رسید و در سال ۱۱۴ در آن شهر از دنیا رفت. زنده گی آن حضرت المسلم همزمان با حکومت گران اموی بود. از آن میان سالهای ۹۹–۱۰۱ با حکومت عمر بن عبدالعزیز همزمان بود. شیوهٔ او با پیشینیاناش فرق داشت؛ او عدالت پیشه بود و نه تنها ممنوعیت نوشتن حدیث را بر داشت؛ بلکه بر نوشتن آن تأکید کرد. از سوی دیگر در این دوره اوضاع و احوال کلی جامعه اسلامی به دلیل ثبات به وجود آمده آماده دریافت معارف اسلامی بود، بر خلاف دورهٔ چهار امام پیشین که مجال کار چندانی در این زمینه نیافتند.

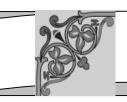
آغاز گر نهضت علمی: امام باقر للبیانی در دوران امامتش آغاز گر جنبش علمیای شد که بعدتر در دورهٔ امام صادق للبیانی شکوفا شد. تنی چند از تابعان و بسیاری از فقیهان مشهور روزگار، زانوی شاگردی نزد امام باقر للبیانی زدند و از خرمن دانش او بهرهمند شدند. امام باقر للبیانی آنچنان در علوم گوناگون دست داشت که باقرالعلوم؛ یعنی گشاینده و شکافندهٔ درهای دانش نام گرفت.

در دورهٔ امام باقر المسلط نوشتن حدیث که در درجهٔ دوم پس از قرآن قرار دارد، جواز یافت و این فرصتی نیکویی را برای امام باقر المسلط فراهم کرد تا به نقل حدیث بپردازد و شاگردان بسیاری پرورش دهد. از آن جمله، محمد بن مسلم سی هزار حدیث از امام باقر المسلط فراگرفت و کتابی به نام «اربعمهٔ مسأله» تألیف کرد. شاگرد نامدار دیگر امام باقر المسلط جابر بن یزید جعفی بود که هفتاد هزار حدیث را شنیده و از بر کرده بود و ده ها کتاب نوشت.

24

۲۰ پیشوایی، مهدی، «سیمای پیشوایان در آینه تاریخ» چاپ یازدهم، قم: مؤسسه انتشارات دارالعلم، ۱۳۸۴، ص۷۷-۸۹

موضوع درس: زنده گی و شخصیت امام صادق لیسیا

شماره صفحهها: ۱۹-۲۰

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ۱. آشنایی با زنده گی امام صادق السیال
- ۲. شناخت نقش امام صادق السِّك در بیان و نشر معارف و احكام دینی
 - ۳. آشنایی با دلیل نام گذاری مذهب شیعه به جعفری
 - ۴. شناخت شمار شاگردان امام صادق السيالا

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود
 - ۲. پرسش و پاسخ
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر)
- ۴. توضیح و تبیین بیشتر زنده گی و شخصیت امام صادق للسِّلا

لغات و اصطلاحات

صادق: صفت فاعلی از صدق به معنای راستگو. یکی از لقبهای امام صادق این که به خاطر صدق گفتارش به صادق نام گذاری شد.

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای دانش آموزان

۲. طرح چند پرسش برای انگیـــــزه آفرینی (امام صادق الله در چه سالی زاده شد؟ در کدام عصر می زیست؟ شمار شاگردان وی چه قدر بوده است؟ در چه سالی وفات کرد؟ (۶ دقیقه)

		المريس	
زمان	فعاليت متعلم	فعالیت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	
	یادداشت گرفتن	صورت ضرورت) در تخته	١
۵ دقیقه			
	شاگردان گوش دهند و فعالیت	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	را انجام دهند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح نماید و	
۲۳دقیقه	,	مفاهیم درس را توضیح دهد. همچنین به شاگردان	۲
		وظیفه بدهد تا متن درس را فردی فردی مطالعه	
		نمایند.	
	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس	
۳ دقیقه	-		٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	۴
	پاسخ به سؤالات ارزشیابی	۱. ارزشیابی: امام باقر شیک در کدام سال به امامت	
	J. 23	رسيد؟	
		ر ي الف) سال ۱۱۷ ب) سال ۱۲۰ ج) ۱۱۵	
		د)هیچکدام	
		د میپوت. ۲. روز ولادت امام صادق لیسَّك همزمان با ولادت	
		۱ است؟	
۵ دقیقه		است: الف) على للسَّلاً	۵
*		\ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \	
		ج) پيامبر الساد د) هيچکدام	
		۳. امام صادق للسَّلا در کدام سال و در چند	
		ساله گی به شهادت رسید؟	
		۴. ویژه گیهای عصر امام صادق للیکا را نام	
		ببريد؟	

= کار خانه گی

-کار خانه گی متن کتاب درسی را انجام میدهند.

ا معلومات تكميلي

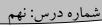
امام صادق المستلام (۸۳–۱۴۸) در عصر فرو افتادن امویان از قدرت و بر آمدن عباسیان برکرسی قدرت میزیست. این سقوط و ظهور و کشمکش میان آن دو گروه بر سر قدرت، زمینه را برای امام صادق المستلامی و احکام دینی بپردازد.

شخصیت علمی: امام صادق البیان و متکلمان و فلسفه مشربان همه و همه از او می پرسیدند و با او مناظره می کردند نبود. از این روی فقیهان، حدیث گویان و متکلمان و فلسفه مشربان همه و همه از او می پرسیدند و با او مناظره می کردند و او سر آمد همه بود: «... آن ناقد علی، آن وارث نبی ... اگر تنها صفت او گویم به زبان و عبارت من راست نیاید که در جمله علوم و اشارات و عبارات بی تکلف به کمال بود و قدوهٔ جملهٔ مشایخ بود و اعتماد همه بر وی بود و مقتدای مطلق بود. هم الهیان را شیخ بود و هم محمدیان را امام، و هم اهل ذوق را پیشرو و هم اهل عشق را پیشوا، هم عباد را مقدم، هم زهاد را مکرم. هم صاحب تصنیف حقایق، هم در لطایف تفسیر و اسرار تنزیل بی نظیر بود ... "۲۵ این چنین بود که شاگردان امام صادق البیانی به هزاران تن می رسید.

فعالیت سیاسی: امام صادق اللی تنها به تربیت شاگردان بسنده نکرد؛ بلکه نماینده گانی به گوشه و کنار سرزمین های اسلامی از جمله خراسان زمین فرستاد تا امامت را برای مردم تبیین کند تا باشد که پیروان اصیل و ثابت قدم افزون گردد. دعوت آغازین عباسیان که به نام آل علی و به کام آل عباس بود، به هیچ روی از سوی امام تأیید نشد و آنگاه که به امر خلافت و حکومت از سوی مردمانی فراخوانده شد، به دلیل کمی پیروان آگاه، کاردان و ثابت قدم در آرمانهای دینی و مردمی رد کرد.

۲۵. عطار نیشابوری، « تذکره الاولیاء»، در ذکر صادق

^{۱۲}. پیشوایی، «سیمای پیشوایان در آیینه تاریخ» ص ۹۵–۱۱۱

موضوع درس: حسابرسي اعمال

شماره صفحه ها: ۲۱-۲۲

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با حسابرسي اعمال.

۲. شناخت چرایی و ضرورت حسابرسی.

٣. شناخت چگونه گي ثبت عمل.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود

۲. پرسش و پاسخ

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر)

۴. تبیین و تشریح درس با مثالهای بیشتر

لغات و اصطلاحات

اعمال: جمع عمل، كار و كردار و خدمت

توانگری نه به مال است پیـــش اهل کمال که مال تا لب گور است و بعد از آن اعمال «سعدی»

__ فعالیتهای پیش از تدریس

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (بسیار پیش می آید که جنایت کاران و بد کاران جزای عمل خویش را نمی بینند؛ آیا کار ختم است یا آنکه می باید جهانی دیگری در کار باشد تا اینان مجازات شوند و حق مظلومان ستانده شود؟ (۶ دقیقه)

·			
زمان	فعاليت شاگردان	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان و نوشتن لغات و اصطلاحات (در صورت	١
۵ دفیقه	يادداشت گرفتن.	ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گــوش دهند و با هم بحث	درس یک بار توسط معلم به دقت خوانده شود و	
۲۳دقیقه	کنند.	شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده	۲
		و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	
۳ دقیقه			٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	۴
	پاسخ به سؤالات ارزشیابی	ارزشیابی:	
		۱. پیامد حسابرسی و جدان ما چیست؟	
		۲. هدف از حسابرسی و معاد است.	
		الف) جزا دادن گناه کاران و مجرمانی است که در	
		دنیا به جزای عمل شان نمی رسند.	
		ب) تفاوت قایـــــــل شدن بین مؤمنان و کافران و	
		نیکوکاران و بدکاران و رسیدهگــــــــــــــــــــــــــــــــــــ	
۵ دقیقه		جداگانه به حساب هر کدام ج) هردو د)	۸
م دیم		هیچکدام	•
L	<u> </u>		

	 کار خانه گی
	انجام کار خانه گی کتاب درسی.

— معلومات تکمیلی دلایل معاد^{۲۷}

الف) عدل خدا ﷺ خداوند ﷺ در قرآن نخست از باطل نیافریدن آسمان و زمین و آنچه میان آن دو است و عذاب شدید کافران سخن می گوید و سپس فرق صالحان با مفسدان و پرهیزگاران با پلید کاران را یاد آور می شود. ۲۸ از این روی اگر خداوند ﷺ همه مردم را در یک پله قرار دهد، عادلانه نیست و از عدل خداوند ﷺ است که معاد و حساب رسی وجود داشته باشد و چون دنیا محدود است، باید معاد باشد و اگر قیامت نباشد به عدالت خداوند ﷺ ضرر می زند.

ب) حکمت خدای اگر قیامت و حسابرسی نباشد آفرینش لغو بوده و بر خلاف حکمت خداوند است. خداوند که می فرماید: «پس هر که هم وزن ذرهای نیکی کند [نتیجه] آن را خواهد دید و هر که هم وزن ذرهای بدی کند [نتیجه] آن را خواهد دید»

حساب گران: از آیات و روایات بر می آید که حساب گران روز قیامت الف) خداوند ﷺ؛ ب) رهبران امت؛ و ج) وجدان انسان است.

خداوند گل به بیان قرآن «سریع ترین حساب رسان » " است. حضرت علی اللیک در پاسخ به کسی که از چگونه گی حساب رسی از مردم با وجود بسیاری آنها پرسید، فرمود: «همانگونه که آنان را با وجود بسیار بود نشان روزی می دهد. پرسید: چگونه از آنها حساب می کشد، در حالی که مردم نمی بینندش ؟ فرمود: همانگونه که روزی شان می دهد و حال آنکه نمی بینندش.» ""

۲۷ . قرائتی، محسن، « معاد»، تهران، مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن

۲۸ . قرآن، ص ۲۷–۲۸

۲۹ . همان، زلزال۷-۸

۳۰ همان، انعام ^{۳۰}

۲۱. نهج البلاغه، ترجمه آيتي، كلمه ۳۰۰

موضوع درس: پاداش کارهای نیک

شماره صفحه ها: ۲۳-۲۵

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدف

١. آشنايي با دليل فرق درجهٔ مردمان.

٢. شناخت ابعاد معاد.

٣. شناخت اقسام پاداش نيكو كاران در قيامت.

۴. شناخت وضعیت و چگونه گی نیکو کاران در قیامت.

۵. آشنایی با وضعیت و پاداش دنیایی نیکو کاران.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. دادن مثالهای بیشتر از وضعیت نیکو کاران در قیامت و نیز در دنیا.

لغات و اصطلاحات

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای دانش-آموزان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (معیار درجهٔ مؤمنان در قیامت چیست؟ بر چه اساسی پاداشهای قیامت دارای دو جنبهٔ مادی و معنوی است؟ پرهیزگاران در قیامت چگونه توصیف شده اند؟ نیکو کاران تنها در قیامت پاداش داده می شوند یا در دنیا هم پاداش دارند؟ ۶ دقیقه.

•.1 •	(t) :	1 ti :	• .
زمان	فعالیت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یادداشت	بیان عنوان و نوشتـــن لغات و اصطلاحات (در	١
	گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط معلم به دقت خوانده شود و	
۲۳دقیقه	شاگردان با هم بحث كنند.	معلم مفاهیم درس برای شاگردان توضیح میدهد	۲
١١١دفيقه		و شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم	,
		كرده و فرصت بحث با يكديگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس	
۳ دقیقه			٣
		1	
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	۴
	پاسخ به پرسشهای ارزشیابی	ارزشیابی:	
		۱. معیار درجهٔ پاداش مردم چیست؟	
		الف) اعمال	
		ب) نیت	
		۲. معاد دو جنبهٔ جسمانی و روحانی دارد،	
		پاداش چطور؟	
۵ دقیقه		۳. چند نمونه از توصیف پرهیزگاران در قیامت	۵
		را بیان کنید؟	
		۴. كدام يك درست است؟	
		الف) پاداش پرهیزگاران هم دنیایی است هم	
		اخروی	
		ب) پاداش پرهیزگاران تنها اخروی است	

— کار خانه گی

آیههای چهل و یک به بعد سورهٔ واقعه (۵۶) را ببینید و هشت صفت اهل بهشت را بنویسید.

معلومات تکمیلیوصف بهشت و بهشتیان

مؤمنان پیش از ورود به بهشت از آب کوثر که مقدمهٔ ورود است، سیراب خواهند شد و در هنگام ورود، خداوند از آب کوثر که مقدمهٔ ورود است، سیراب خواهند شد و در بهشت من خداوند از بهشت من داخل شو» ۲۲. هر چند خداوند است کسی نمی داند برای بنده گانش چه نعمتهایی در نظر گرفته است؛ اما وصافی از بهشت را چنین بر شمرده است: درهای بهشت هشت تاست و جهنم هفت تا و این نشانهٔ غلبهٔ لطف خداوند از بهشت را چنین بر شمرده است: درهای بهشت هشت تاست. هوای بهشت نه گرم است و نه یخ و هر چه خداوند از بهشت را خوش آید، در اختیار است. میوههای بهشت هر نوع است و فصلی نیست و از خوردن آنها منعی را دل بخواهد و دیده را خوش آید، در اختیار است. میوههای بهشت هر نوع است و فصلی نیست و از خوردن آنها منعی وجود ندارد. روی بهشتیان شاداب، در خشان، خندان و غرق در انواع نعمتهاست. بهشت جایگاهی آسوده و سرای امن است. بهشتیان کارنامه نیکو و پاک شان را نشان دیگران می دهند. در بهشت دشمنی و کینه ورزی وجود ندارد. در بهشت سخن بیهوده شنیده نمی شود. لباس بهشتیان نهرهای آب پاک، شیری که مزه اش دیگرگون نمی شود و عسل است. خدمت آنان را می کنند. آشامیده نی بهشتیان نهرهای آب پاک، شیری که مزه اش دیگرگون نمی شود و عسل است. خدمت آنان را می کنند. آشامیده نی بهشت است که به خاطر عینی و به آسانی قابل در ک بودن آنها گفته شد و گرنه از آنها اند. آنچه آمد، لذتهای مادی بهشت است که به خاطر عینی و به آسانی قابل در ک بودن آنها گفته شد و گرنه از آنها مهم تر و بر جسته تر، لذتهای معنوی ناشی از دیدار خداوند و برخورداری از جوار ربوبی اوست. ۳

۳۲ . قر آن، فجر، ۲۸–۳۰

۳۳. قرائتی، «معاد» مضمون حدیث از امام باقر (ع)

۳۴. همان کتاب

شماره درس: یازدههم

موضوع درس: کیفر کارهای بد

شماره صفحه ها: ۲۶-۲۸

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. آشنایی با چرایی برپایی دادگاه خداوندی.

۲. شناخت عذابهای جهنم.

۳. آشنایی با توصیف گناه کاران در دوزخ از زبان قرآن.

۴. آشنایی با عذاب گنه کاران در دنیا

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توصیف بیشتر دوزخ و وضعیت گنه کاران درآن.

لغات و اصطلاحات

کیفر: جزا و پاداش، عوض و بدل کارهای نیک و بد. هرچند منظور از آن بیشتر کیفر کارهای بد است.

__ فعالیتهای پیش از تدریس

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان

۳. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (برای چه ایجاد دادگاه عدل الهی در قیامت ضرورت دارد؟ از اوصاف قیامت چه می دانید؟ بدکاران تنها در قیامت جزا داده میشوند یا در دنیا هم جزا داده میشوند؟) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان و نوشتن لغات و اصطلاحات در تخته.	١
۵ دقیقه	يادداشت گرفتن.		
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس	·
۳ دقیقه			1,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند	پاسخ به پرسشها	¢
۱ دفیقه			,
	پاسخ به پرسشهای ارزشیابی	ارزشیابی:	
		۱. در قیامت مردم چند دسته می شود؟	
		الف) دو دسته (اصحاب دست راست و اصحاب	
		دست چپ).	
		ب) سه دسته (اصحاب دست راست و اصحاب	
۵ دقیقه		دست چپ و اصحاب میانه)	۵
		۲. پنج صفت از صفات دوزخ را نام ببرید؟	
		۳. بدکاران تنها در قیامت کیفر داده میشوند یا در	
		دنیا هم جزا می بینند؟	

— کار خانه گی

آیههای چهل و یک به بعد سورهٔ واقعه (۵۶) را ببینید و چند وصف از اوصاف دوزخ و دوزخیان را بنویسید.

ا معلومات تكميلي

همهٔ بنده گان خداوند ﷺ از نیکو کار و بدکار به سوی او باز می گردند ۳۵ و در داوری اش هم وزن ذره ای از عمل مؤمنان و نیکو کاران نمی کاهد و نیز ذره ای از بدی بدکار را نادیده نخواهد گرفت. ۳۶

اوصاف دوزخ و دوزخیان: صدای دلخراشی از دور شنیده می شود. دوزخ هر چند بسیار کلان است و بیشتر و بیشتر می خواهد؛ اما بر باشنده گانش تنگی می کند. مأموران دوزخ نوزده نفرند که خشن و قاطع اند ودل شان به رحم نمی آید. دوزخیان آه و ناله می کنند و زوزه می کشند. آتش دوزخ فوران دارد و پیوسته شعله ور می شود. عذاب دوزخ چند لایه و پرمایه است. هر لحظه مرگ آور است؛ اما از مرگ خبری نیست. زبانه های آتش دوزخ مثل شمشیر به روی بد کاران کشیده می شود و پوست روی جمع و لبها باز و دندان ها آشکار می شود. افزون بر آتش، دود سیاه، دوزخ و دوزخیان را فرا می گیرد. آتش زبانه کش دوزخ جرقه هایی به اندازهٔ کاخ دارد که نخست گنج اندوزان و سرمایه داران را نشانه می گیرد. آتش دوزخ افزون بر سوزاننده گی، شکننده گی و کوبنده گی هم دارد و همزمان جسم و جان را می سوزاند؛ حتی کالای دوزخیان از آتش است و غذای شان از خار خشک که سیر می کند و نه فربه. ۳۷

علتهای دوزخی شدن

الف) ایمان نیاوردن به خداگل و عدم تشویق به اطعام مسکین (چه رسد که خود اطعام نکند): «چرا که او به خدای بزرگ نمی گروید و به اطعام مسکین تشویق نمی کرد». ۳۸

ب) پای بند نبودن به نماز، عدم ایمان به معاد ... : «چه چیز شما را در آتش [سقر] درآورد،گویند از نمازگزاران نبودیم، و بینوایان را غذا نمی دادیم، با هرزه گرایان هرزه گرایی می کردیم، و روز جزا را دروغ می شمردیم، تا مرگ ما فرا رسید»

ج) مسخره کردن احکام خدا و به دنیا مغرور شدن : «و جایگاهتان در آتش است و برای شما یاورانی نخواهد بود. این بدان سبب است که شما آیات خدا را به ریشخند گرفتید و زنده گی دنیا فریبتان داد؛ پس امروز نه از این [آتش] بیرون آورده می شوند و نه عذر شان پذیرفته می گردد» "

د) گناه کاری و نپذیرفتن دعوت پیامبران المیشانی: «گفتند زنهار خدایان خود را رها می کنید ... [تا] به سبب گناهانشان غرقه گشتند و [پس از مرگ] در آتشی در آورده شدند و برای خود در برابر خدا یارانی نیافتند» ^{۴۱}

ه) خیانت به اولیای خداظ (و به آنها [نوح و لوط] خیانت کردند ... و گفته شد با داخل شونده گان داخل آتش شوید»

۳۵. قرآن، يونس، آيه ۴

۳۶. همان، زلزال، آیه ۷

[&]quot;. قرائتی، «معاد» فصل جهنم و عوامل جهنمی شدن

۳۸. قرآن، حاقه، آیه ۳۳–۳۴

۳۹ . همان، مدثر، آیه ۴۲–۴۷

۴۰. همان، جاثیه، آیه ۳۴–۳۵

^{۴۱}.همان، نوح، آیه ۲۳-۲۵

و) گنجاندوزانی که متکبرانه با حق برخورد کردند: «نه چنین است [آتش] زبانه می کشد. پوستسر و اندام را بر کننده است. هر که را پشت کرده و روی برتافته. و گرد آورده و انباشته [و حسابش را نگاه داشته] فرا می خواند» ^{۴۲} افزون بر آنچه گفته شد، در روایات نیز کسانی در شمار دوزخیان آمده اند. از جمله در روایات زیر از پیامبر اسلام ﷺ:

کسی که به یک وجب از زمین همسایه خیانت کند، کسی که اهل گناه زنا و لواط باشد، کسی که به همسرش ظلم کرده و مهریّه او را نپردازد، کسی که به مسلمانی سیلی بزند، کسی که با سخن چینی و نیش زبان روابط مسلمانان را بهم بزند، کسی که با مال و ثروت خود به محرومان و فقرا فخرفروشی کرده و آنها را تحقیر کند، کسی که در دنیا به زنان و مردان پاکدامن نسبت زنا و لواط بدهد، شرابخواران، کسانی که اهل احتکارند یا به مشروبات حرام خو گرفته اند ...، کسانی که با شایعهها، گواهیها و شهادتهای ناحق و پروندهسازیهای دروغ، باعث سقوط افراد در جامعه می شوند، کسانی که با ریخت و پاش و سفرههای رنگین در جامعه طاغوت تراشی کرده و خودشان را مطرح کنند، کسانی که مردم از ترس به آنها احترام می گذارند، کسانی که حتّی با گفتن کلمهای در قتل بی گناهی شریک شوند، کسانی که دنیا را بر آخرت و دنیاپرستان را بر مردان خدا ترجیح دهند، کسانی که منافقانه با مردم برخورد کرده و دو رو و دو زبانه باشند، کسانی که مال دیگران را به ناحق تصاحب کنند، ... ***

^{۴۲}. همان، معارج، آیه ۱۵–۱۸

۲۱ قرائتی، «معاد»، به نقل از بحار، ج ۷، ص ۲۱۳

شماره درس: دوازدههم

موضوع درس: اهمیت زکات

شماره صفحه ها: ۲۹-۳۱

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ١. آشنایی با تعریف زکات.
- ٢. شناخت دلايل اهميت زكات.
- ٣. آشنایی باچگونه کی پرداخت زکات.
- ۴. باورمند شدن به زكات به عنوان واجب خداوندي.
 - ۵. پی بردن به سود مندی اجتماعی زکات.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. تشریح و تبیین ابعاد و اهمیت عبادی و اجتماعی زکات.

لغات و اصطلاحات

زکات: پاکیزه کردن، پاکیزه گی، پاکی و رشد، خلاصه و برگزیدهٔ چیزی

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (انسانها در مقابل احسان یکدیگر خود را مکلف به جبران میدانند، در

مقابل احسان خداوند ﷺ چطور؟ اهمیت زکات در دین اسلام چیست؟ دلایل اهمیت زکات چیست؟ تنها بعد دینی دارد

یا بعد اجتماعی هم دارد؟ (۶ دقیقه).

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان و نوشتن لغات و اصطلاحات (در صورت	١
۵ دفیقه	يادداشت گرفتن.	ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یک ی از شاگردان به دقت	
۲۳دقیقه	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم بعد از توضیح مفاهیم درس،	4
		شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده	,
		و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
س	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	٣
۳ دقیقه			,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها	۴
۱ دفیقه			,
	پاسخ به پرسشهای ارزشیابی.	ارزشیابی:	
		۱. كدام يك درست است؟	
		الف) شكر زباني، ادعيه، اذكار است	
		ب) شکر عملی، نمازهای واجب و مستحب	
		است.	
۵ دقیقه		۲. زکات در دین اسلام	۵
		الف) از ارکان دینداری و شرط ضروری ایمان	
		است.	
		ب) از مستحبات اکید است.	
		۳. دو دلیل از دلایل اهمیت زکات را نام ببرید؟	

کار خانه گی

شاگردان پیام آیهٔ زیر را در هشت خط بنویسند: «نیکوکاری آن نیست که روی خود را به سوی مشرق و [یا] مغرب بگردانید؛ بلکه نیکی آن است که کسی به خدا و روز بازپسین و فرشته گان و کتاب [آسمانی] و پیامبران ایمان آورد و مال [خود] را با وجود دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راهمانده گان و گدایان و در [راه آزاد

کردن] بندهگان بدهد و نماز را برپای دارد و زکات را بدهد و آنان که چون عهد بندند به عهد خود وفادارانند و در سختی و زیان و به هنگام جنگ شکیبایانند آنانند کسانی که راست گفتهاند و آنان همان پرهیزگارانند» ۱

تكميلي	اه"،	~~!~~
سيني		~9~~

۱. زکات دو گونه است: زکات فطره و زکات مال. زکات فطره هر سال هنگام هلال ماه شوال واجب می شود. ۲ زكات مال در چندين درس به طور گسترده خوانده خواهد شد.

۲. زکات یکی از ضروریهای دین است و در ۲۶ آیهٔ قرآن همراه نماز ذکر شده است. پیامبر ﷺ از جمله کفر ورزنده گان به خدای بزرگ و کسانی را که نماز شان قبول نمی شود، منع کنندهٔ زکات دانستند. و اگر کسی از روی علم و قصد آن را انكار كند از دين اسلام خارج ميشود.

٣. زكاتي كه در قرآن آمده است، تنها به معناي اصطلاحي فقه نيست؛ بلكه شامل همهٔ واجبها و تكليفهاي مالي مسلمانان شامل خمس، زكات، فطره، صدقه و انفاق مي شود."

^{ٔ .} قرآن، بقره، آیه ۷۷

[.] فیض، علیرضا، «مبادی فقه و اصول» چاپ دوازدهم، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۰، ص ۳۲۲

[&]quot;. مدرسي، محمدتقي، «احكام عبادات»، چاپ دوم، قم: انشارات محبان الحسين، ١٣٨١، ص ۴٨٥

شماره صفحه ها: ۲۲-۳۲

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. شناخت اموالي كه زكات به آنها تعلق مي گيرد.

۲. آشنایی با شرایط زکات دهنده.

۳. شناخت اهمیت اقتصادی و اجتماعی زکات.

۴. آشنایی با شرایط واجب شدن زکات.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. بیان بیشتر شرایط زکات دهنده و اموالی که زکات به آنها تعلق می گیرد.

لغات و اصطلاحات

غله: در آمد هر چیزی از حبوب، نقود و جز آن. ماحصل زمین. فارسی زبانان گندم، جو و گال (ارزن) را گویند. اندک اندک به هم شود بسیار دانه است غلب ه در انبار

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (زکات با چه شرایطی واجب می شود؟ زکات دهنده چه شرایطی دارد؟
 زکات به کدام غلهها، حیوانها و سکهها تعلق می گیرد؟). (۶ دقیقه)

		ريس	
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یاد داشت	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
	گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یک از شاگردان به دقت	
۲۳دقیقه	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم بعد از توضیح مفاهیم درس،	۲
٦٩٠٥		شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده	'
		و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم	بیان فشرده و نتیجهٔ درس	٣
<u>"</u>			
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها	۴
	پاسخ به پرسشهای ارزشیابی	ارزشیابی:	
	پاست با پرسس می از رسیبی	۱. پیامد اقتصادی و اجتماعی پرداخت زکات	
		چیست؟	
		پیست. ۲. کدام یک درست است؟	
		الف) شرایط واجب شدن زکات به حد نصاب	
		رسیدن مال است	
۵ دقیقه		ب) مالک دارای شرایــــط باشد ج) هر دو	۵
•		د) هیچکدام.	
		۳. زکات به کدام یک از غلههای زیر تعلق	
		نمی گیرد؟	
		الف) گندم ب) جو ج) خرما د)	
		گال (ارزن) گال (ارزن)	
		۴. آیا به بز زکات تعلق م <i>ی گیرد</i> ؟	

= کار خانه گی

شاگردان مضمون آیههای زیر و به ویژه نقش زکات را در مؤمن بودن در شش خط بنوبسند: «به راستی که مؤمنان رستگار شدند. همانان که در نمازشان فروتنند و آنان که از بیهوده رویگردانند و آنان که زکات میپردازند و کسانی که پاکدامنند» ^۴

٤١

⁴. قرآن، مؤمنون، آیه ۱-۵

_ معلومات تكميلي

شرايط وجوب زكات

بلوغ، عقل، آزادی، مالکیت، قدرت بر تصرف و نصاب.

بلوغ: در زکات گاو، گوسفند، شتر، طلا و نقره گذشت یک سال از بلوغ صاحب آنها شرط است؛ اما در گندم، جو، خرما و کشمش پیش از تعلق گرفتن زکات، بلوغ شرط است.

عقل: مال کسی که در تمام سال دیوانه باشد، زکات ندارد و همین گونه کسی که در دورههای معینی دیوانه باشد به شرطی که عرف او را دیوانه بنامند، زکات ندارد.

مالکیت: مالکیت باید تحقق یافته باشد تا زکات واجب شود. از این روی مالی که به کسی هبه شده و او هنوز آن را قبض نکرده است، زکات ندارد. همین گونه است در مورد مال وصیت داده شده و قرض داده شده.

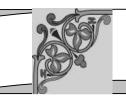
اگر قرض دهنده داوطلبانه زکات مال قرض را بدهد از قرض گیرنده ساقط میشود و گر نه بر عهدهٔ قرض گیرنده ست.

قدرت بر تصرف: اگر شخصی مالک مال زکاتی باشد؛ ولی تصرف نتواند، زکات بر او واجب نمی شود؛ مانند: مال غصب شده، انکار شده، غایب، دفن شده، توقیف شده، و مال رهن، موقوفه، نذر شده ...

معیار قدرت بر تصرف و عدم آن، عرف است. ۵

24

۵. مدرسی، «احکام عبادات» ص ۴۸۷-۴۸۸

شماره درس: چهاردههم

موضوع درس: حد نصاب زكات

شماره صفحه ها: ۳۴-۳۶

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با تعريف حد نصاب.

۲. شناخت حد نصاب غلهها و میوههای خشک، حیوانات و سکهها و زکات آنها.

٣. شناخت شرايط تعلق زكات به غلهها و ميوهها، حيوانات، و سكهها.

۴. تفكيك شرايط حد نصاب

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

لغات و اصطلاحات

نصاب: اصل، مرجع، بازگشت، بهره ... آن قدر از مال که زکات واجب شود.

نصاب حسن در حد کمال است زکاتم ده که مسکین و فقیرم

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (حد نصاب چیست؟ نصاب یکی است یا چند تا؟) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
, T T . A	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
۵ دقیقه	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
۱۸دقیقه	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند و	۲
٨١٠ دقيقه		بعد شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم	,
		کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
,	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	ų.
۳ دقیقه			٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها	۴
۱ دفیقه			,
	پاسخ به پرسشهای ارزشیابی	ارزشیابی	
		۱. حد نصاب چیست؟	
		۲. حد نصاب غله و میوههای است.	
		الف) ۷۵۰ کیلو گرام ب) ۸۵۰ کیلو گرام	
		ج) هيچکدام سراگ ا أ گندراشيد اشترات آن	
		 ۳. اگر چهل رأس گوسفند داشته باشیم، زکات آن 	
۲ دقیقه		می شود؟ الف) یک گوسفند ب) دو گوسفند	۵
•		ج) سه گوسفند ج) سه گوسفند	
		ع. ۳. در نصاب اول شتر (۵ رأس) زكات آن مى	
		شود؟	
		الف) یک شتر ب) یک گوسفندج) دو گوسفند	
		د) هیچکدام	
		١٥ مثقال طلا زكات دارد؟	

کار خانه گی

با مراجعه به رسالهها؛ ۴ نصاب بعدی گوسفند را به دست آورید.

= معلومات تكميلي

شرایط زکات در شتر، گاو و گوسفند: الف) حد نصاب؛ ب) گذشت سال؛ ج) چریدن در بیابان؛ د) کار نکردن. شتر دوازده نصاب دارد:۱) ۵ شتر، یک گوسفند.۲) ده شتر، دو گوسفند ۳) ۱۵ شتر، سه گوسفند ۴) ۲۰ شتر، چهار گوسفند ۵) ۲۵ شتر، پنج گوسفند ۶) ۲۶ شتر، یک شتر داخل سال دوم زکات دارد ...

گاو دو نصاب دارد، سی و چهل رأس و اگر از آن دو بیشتر شود، اختیار دارد که سی تا سی تا یا چهل تا چهل تا حساب کند یا ترکیبی از هردو که در این صورت باید کمتر از ۱۰ باقی بماند؛ فی المثل هفتاد رأس گاو را باید سی و چهل حساب کند که زکات آنها یک گوساله داخل در سال دوم و یک گوساله داخل در سال سوم است و نباید سی تا سی تا حساب کند؛ چون ده رأس باقی می ماند. ۱۲۰ رأس را می توان چهل تا چهل تا یا سی تا سی تا حساب کرد.

گوسفند پنج نصاب دارد: ۱) ۴۰ گوسفند، یک گوسفند ۲) ۱۲۱ گوسفند، دو گوسفند ۳) ۲۰۱ گوسفند، سه گوسفند، سه گوسفند ۴) ۳۰۱ گوسفند و آنچه در میشود و آنچه در می گوسفند، چهار گوسفند ۵) ۴۰۰ و بالاتر که از هر صد گوسفند، یکی زکات داده می شود و آنچه در میان دو نصاب قرار می گیرد، زکات ندارد.

بین گاو و گاو میش و شتر عربی و غیر عربی و گوسفند و بز فرقی وجود ندارد و همه زکات دارند با عین شرایط. اگر چند نفر شریک باشند و سهم هریک به حد نصاب برسد، زکات بر همه واجب است و اگر همه حیوانها به حد نصاب برسد؛ ولی سهم هر یک جداگانه به حد نصاب نرسد، زکات بر هیچ کدام واجب نمی شود.

شرایط زکات طلا و نقره: ۱. نصاب؛ ۲. سکه زده شده (پول رایج) باشد؛ ۳. گذشت سال. طلا و نقره دو نصاب دارد.

نصاب و مالکیت دو شرط برای تعلق گرفتن زکات به غلههای چهار گانه نیز میباشد. ۶

٤٥

^۶. همان، ص ۴۸۹–۴۹۶

شماره درس: پانزدههم

موضوع درس: موارد مصرف زكات

شماره صفحه ها: ۳۷-۳۸

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با موارد مصرف زكات.

۲. شناخت زمان وجوب زكات.

۳. شناخت شرایط دریافت کننده گان زکات.

۴. جلو گیری از مصرف بی جای زکات با شناخت موارد مصرف آن.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. بیان جزئیات موارد مصرف زکات، زمان وجوب زکات و شرایط در یافتکننده گان.

لغات و اصطلاحات

فقیر: نادار، درویش، محتاج ... در اصطلاح کسی است که به تناسب پایگاه اجتماعی و نیازمندی هایش از برآوردن هزینه های سالانهٔ خود و خانواده اش ناتوان است.

مسكين: كسى كه وضعيت بدتر از فقير دارد.

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (میدانید مصرف کننده گان زکات چند تاست و چه کسانی اند؟ شرایط
 آنها چیست؟ زکات کی واجب می شود؟ (۶ دقیقه)

.d. :	1 11_2	فوالترييل	
زمان	فعالیت متعلم	فعالیت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	
	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	١
۵ دقیقه			
	دانش آموزان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
۲۳دقیقه	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند و	۲
32577		شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و	,
		فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	
۳ دقیقه			٣
	اگر مشکلی دارند بیرسند.	پاسخ به پرسشها	
۳ دقیقه	۴ کو مساحتی داری بپرسید.	پ سے به پر سس ما	۴
	پاسخ به پرسش های ارزشیابی.	ارزشیابی:	
		۱.موارد مصرف زکات چند تاست؟ چهار تای آن را	
		نام ببرید.	
		۲. از جمله موارد مصرف زكات است	
		الف) جنگ در راه خدا (جهاد) ب) کارهای	
		عام المنفعه ج) مسافران در راه مانده د) همه	
۵ دقیقه		موارد	۵
		۳. در وجوب زکات در کدام یک، گذشت سال	
		شرط است؟	
		الف) طلا و تقره ب) گندم و جو د) خرما و انگور.	
		۴. آیا به همسر یا فرزند واجبالنفقه میتوان زکات	
		را داد؟	

— کار خانه گی

با مراجعه به آیهٔ ۶۰ سورهٔ توبه، اصطلاح قرآنی موارد مصرف زکات را بنویسید.

= معلومات تكميلي

فقر و فقیر در شرع بر اساس و ضعیت اجتماعی و نیازمندی هر شخص محاسبه می شود. از این روی، از این شخص تا آن شخص و از شهری تا شهری و از زمانی به زمانی دیگر فرق می کند. از آنجا که زکات سالانه است، فقر هم بر اساس ناتوانی از تأمین هزینه های سالانه محاسبه می شود.

کارگزاران (عاملان) زکات از سوی امام معصوم المقالی یا نایب خاص و یا نایب عام (حاکم شرع، فقیه) او مأمور به گردآوری، نگهداری، ثبت و رساندن زکان به مستحقان هستند. و بنا بر احوط در آنها عدالت، بلوغ، عقل، ایمان، دانستن احکام شرعی ... شرط است.

مؤلفه قلوبهم، دو گونه اند. یکی کافرانند که برای تحکیم روابط آنان با مسلمانان یا جلب و جذب شان به اسلام یا دفع آزار آنها یا استفاده از آنان در جنگ و جهاد، زکات به آنان داده می شود؛ دیگری مسلمانان سست ایمان که برای پیوند و پایداری ارتباط آنان با مسلمانان به آنان زکات پرداخت می شود.

بدهکار کسی است که بدهی هایش چندان افزایش یافته که توان پرداخت آنها را ندارد و عدم مصرف بدهی در معصیت شرط است.

في سبيل الله شامل هر گونه كار خير (جهاد در راه خدا، ساختن راه و سرك و مسجد و كتابخانه ...) مي شود.

در ابن السبیل دو چیز شرط است. یکی آنکه سفرش معصیت نباشد؛ دوم آنکه با قرض یا فروختن اشیای ضروری نتواند نیاز خود را بر طرف کند. با وجود آن دو شرط به مقدار رسیدن به شهرش یا جایی که بتواند پول قرض کند از زکات به او داده می شود.

شرایط مستحقان زکات ایمان، کمک نشدن به گناه، واجبالنفقه زکات دهنده نبودن و هاشمی نبودن است؛ البته اگر زکات دهنده و زکات گیرنده هر دو هاشمی باشند از شرط اخیری معاف هستند. ۷

٤٨

^{&#}x27; . همان، *ص*

شماره درس: شانزدههم

موضوع درس: احكام زكات

شماره صفحه ها: ۳۹-۴۱

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. آشنایی با احکام زکات.

۲. آشنایی با شرایط تعلق زکات به حیوانات.

٣. شناخت تفاوت يرداخت زكات ميان غله و سكه.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. بیان بیشتر احکام زکات و آوردن نمونهها و مثالهای دیگر.

لغات و اصطلاحات

سکه: آهنی که با آن مهر بر درهم و دینار زنند، آهنی که نقش زر رایج را بر آن کنده باشند.

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (آیا زکات از جملهٔ عبادات است تا قصد قربت در آن شرط باشد؟ غلهها و سکههای زکات داده شده فرقی دارند؟ زکات طلا و نقره قرضی بر عهده قرض گیرنده است یا قرض دهنده؟ (۶ دقیقه)

		دريس	
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط معلم به دقت خوانده و مفاهیم	
۲۳دقیقه	شاگردان با هم بحث كنند.	آن توضیح داده شود بعد معلم شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	,
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	
۳ دقیقه			٣
	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	
۳ دقیقه	ب تو مساعی دارده پهر معدد	پانت با پر مس	۴
	پاسخ به سؤالات ارزشیابی.	ارزشیابی:	
		۱. در پرداخت زکات قصد قربت و تعیین نوع	
		زكات شرط است؟	
		۲. اگر کسی زکات چندین مال را بر عهده داشته	
		باشد و مقداری مال را به عنوان زکات پرداخت	
		نماید؛ ولی مشخض نکند، زکات کدام مال است .	
۵ دقیقه		الف) اگر مال پرداخت شده هم جنس یکی از	۵
		اموال باشد، زكات همان مال محسوب مي شود.	
		ب) اگر هم جنس نباشد، به عنوان زکات بین همهٔ	
		آن اموال تقسیم می شود. ج) هر دو د) هیچکدام	

— کار خانه گی

از رسالهها و کتابهای فقه بیابید که جدا کردن و پرداخت زکات فوری است یا نه؟ آیا انتقال زکات بر فرض و جود مستحق در شهر زکات دهنده، جایز است یا نه؟ مسأله را تشریح کنید؟

معلومات تكميلي

جندمسأله

- زکات از عبادتها است و از این رو در پرداخت آن قصد تقرب و امتثال امر خداوند شرط است.
 - جایز است که مالک زکات را به طور مستقیم در مواردش مصرف کند و به مجتهد ندهد.
 - تقسیم زکات بر همه هشت مورد مصرف زکات واجب نیست.
 - جدا کردن زکات از مال واجب فوری است؛ اما پرداخت آن واجب فوری نیست.
 - دادن زكات قبل از وقت وجوب آن جايز نيست.
- اگر حتی یک نوع مستحق در شهر زکات دهنده پیدا شود، انتقال آن به شهر دیگر و دادنش به مستحقان دیگر
 جایز نیست.
 - جایز است زکات دهنده با مال زکاتی خود دست به کار خیری زند؛ مثلاً کتابخانه تأسیس کند.
 - اگر فقیر آن اندازه زکات به دست آورد که زکات به آن تعلق بگیرد، واجب است زکات بدهد.

شماره درس: هفدههم

موضوع درس: شرایط نذر

شماره صفحه ها: ۴۲-۴۲

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ۱. آشنایی با اهمیت نذر در خداجویی و مسلمانی
 - ۲. آشنایی با تعریف نذر.
 - ٣. شناخت شرايط نذر كننده.
 - ۴. توانمند شدن بر نذر درست.
 - ۵. شناخت نذر صحیح از غیر صحیح.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
 - ۴. تشریح بیشتر احکام نذر و شرایط آن.

لغات و اصطلاحات

نذر: پیمان، نیاز. آنچه کسی بر خود واجب گرداند از نماز، روزه، صدقه ... در شریعت هر گونه عمل روای التزام-آور از روی قصد قربت.

فعالیتهای پیش از تدریس

 ا. سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (نذر چیست؟ آیا نذر به عربی خواندن شرط است؟ شرایط نذر کننده چیست؟) (۶ دقیقه)

		المريس	
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
۲۳دقیقه	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط معلم به دقت خوانده و مفاهیم	
	شاگردان با هم بحث كنند.	درس توضیح داده شود و بعد معلم شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	'
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	
			٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بیرسند.	پاسخ به پرسشها.	
	, J ₄ , J & J	υ ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο	۴
۵ دقیقه	پاسخ به سؤالات ارزشیابی.	ارزشیابی:	
		۱. كدام يك درست است.	
		الف) نذر و صدقه از مستحبات است.	
		ب) نذر و صدقه و نماز از واجبات است.	
		۲. نذر چیست؟	
		۳. برای نذر کردن باید صیغهٔ نذر خوانده شود و	
		لازم که آن را به عربی بخوانند.	۵
		الف) است ب) نيست.	

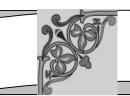
— کار خانه گی

رسالهها یا کتابهای فقه را دیده و یکی از مسألههای نذر را بیابید و در کتابچههای تان بنویسید.

ـ معلومات تكميلي انسان هر گونه که نذر کرده است، باید همان طور عمل کند؛ فی المثل اگر نذر کند که روز اول ماه را روزه بگیرد و روز پیش یا پس از آن روزه بگیرد، کفایت نمی کند. اگر نذر کند که به فقیر معلومی صدقه بدهد، نمی تواند آن را به فقیر دیگری بدهد. ۸ اگر نذر کند روزه بگیرد؛ ولی وقت و مقدار آن را معین نکند و یک روز روزه بگیرد؛ کفایت می کند. و همچنین اگر نذر کند نماز بخواند بدون تعیین کم و کیف، یک نماز دو رکعتی کفایت می کند. اگر نذر کند که صدقه بدهد و جنس و مقدار آن را تعیین نکند و چیزی بدهد که بگویند صدقه داده، کفایت می کند. اگر گوسفند نذری یاصدقهای پیش از رسیدن به مصرف نذر یا صدقه شیر یا بره بدهد، از نذر کننده است؛ ولی پشم و چاق شده گی آن جزء نذر است.

^{^.} فلاح زاده، محمد حسين، «آموزش فقه»، قم: دفتر نشر الهادي، ١٣٧٤، ص ٣٣٩-٣٣٥

^{°.} تبريزي، ميرزا جواد،«رساله توضيح المسائل» چاپ ششم، تهران: انتشارات باقرالعلوم، ١٣٨١ص ٤١٣- ٤١٥

شماره درس: هجدههم

موضوع درس: اقسام نذر

شماره صفحه ها: ۴۴-۴۴

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ١. شناخت اقسام نذر.
- ۲. شناخت برخی از احکام نذر.
 - ٣. آشنایی با کفارهٔ نذر.
- ۴. توانایی شناخت نذر معین از غیر معین.
- ۵. توانایی تشخیص نذر مشروط از غیر مشروط.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. آوردن مثالهای دیگر، به غیر از کتاب و بیان بیشتر احکام نذر.

لغات و اصطلاحات

کفاره: از (ک ف ر) به معنای پوشاندن و پنهان کردن. در اصطلاح آنچه با آن گنا پوشیده و پنهان و سبک شود از نماز، صدقه، روزه ... و چون گناه را پنهان می کند و می پوشاند، کفاره نامیده شده است.

فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (نذر چند قسم است یا یک قسم؟ کفارهٔ نذر به چند قسم ادا می شود؟) (۶
 دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتههای معلم و یادداشت	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	
۵ دقیقه	گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	,
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان با هم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	
۳ دقیقه			7
	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	
٣ دقيقه	s. C		۴
	به سؤالات ارزشیابی جواب میدهند.	ارزشیابی:	
		۱. نذرها به چند دسته تقسیم می شوند؟	
		 در کدام یک از نذرهای زیر نذر کننده باید طبق 	
		شرایط و جزئیات از پیش گفته عمل کند؟	
		الف) نذر معين ب) نذر غير معين ج) هيچكدام	
		۳. نذر مشروط چند گونه است؟ -	
۵ دقیقه		الف) سه گونه (شکری، زجری و عملی).	۵
		ب) دو گونه (شکری و زجری).	

— کار خانه گی

اگر کسی نذر کند که کار حرام یا مکروهی را انجام دهد یا کار واجب یا مستحبی را ترک کند یا کار مباحی را انجام دهد یا ترک کند که از هر جهت مساوی است، چه حکم دارد؟ از رسالهها و کتابهای فقه بیابید.

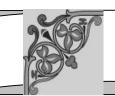
معلومات تكميلي

نذر در چندین آیهٔ قرآن آمده است. از جمله در آیهٔ زیر، خداوند ﷺ بر آگاهی خویش از هر گونه نفقه و نذری تپاً کید می کند که در واقع تبشیر و انذار را با خود دارد: «و هر نفقه ای را که انفاق، یا هر نذری را که عهد کرده اید، قطعاً خداوند ﷺ آن را می داند و برای ستمکاران هیچ یاوری نیست» '' در جای دیگر برخورداری از پارهای نعمتهای بهشتی را در گرو وفاداری به نذر میداند: «ما راه را به او نشان دادیم خواه شاکر باشد و پذیرا گردد یا ناسپاس. ... به یقین ابرار و نیکان از جامی مینوشند که با عطر خوشی آمیخته است. چشمهای که بنده گان خدا از آن مینوشند و [به دلخواه خویش] جاریش می کنند.. [همان بنده گانی که] به نذر خود وفا می کردند و از روزی که گزند آن فراگیرنده است می ترسیدند. و به [پاس] دوستی [خدا] بینوا و یتیم و اسیر را خوراک میدادند» ۱۱ از نگاه تاریخی هم پیش از اسلام، قرآن کریم از نذر زن عمران و زاده شدن مریم یاد می کند. ۱۲

۱۰ قرآن، بقره، آیه ۲۷۰

 $^{^{11}}$. همان، دهر (انسان)، آیه های $^{-1}$

۱۲ همان، آل عمران، آیه ۳۵به بعد

شماره درس: نوزدههم

موضوع درس: تعریف صدقه

شماره صفحه ها: ۴۷-۴۸

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. آشنايي با تعريف صدقه.

٢. شناخت فوايد صدقه.

٣. شناخت و تفكيك كاركرد صدقه دادن آشكار و پنهان.

۴. تشویق شدن به صدقه دادن با توجه به فواید اخروی و اجتماعی آن.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. تبیین و تشریح بیشتر فایدههای صدقه.

لغات و اصطلاحات

صدقه: چیزی در راه خدا دادن. صدقه دادن؛ یعنی چیزی در راه خدا دادن و در مقابل آن صدقه خواستن؛ یعنی گدایی کردن.

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (صدقه چیست) صدقه چند قسم است؟ فواید اخروی و اجتماعی صدقه
 کدامهایند؟). (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعالیت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتههای معلم و یاد	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	
۵ دقیقه	داشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	'
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	
۳ دقیقه			,
.	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	vc
۳ دقیقه			۲
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی:	
	دهند.	۱. صدقه از گرفته شده است.	
		الف) تصديق ب) تصدق ج) هردو د) هيچكدام.	
		۲. كدام تعريف درست است؟	
		الف) صدقه عمل حسنه و مستحبي است	
۵ دقیقه		ب) صدقه عمل حسنه و مباحی است	۵
•		ج) صدقه عمل حسنه و واجبي است	
		۳. سه نمونه از فایدههای صدقه را نام ببرید.	

— کار خانه گی

آیه های ۲۶۴–۲۶۵ سورهٔ بقره را ببینید و بگویید خداوندگی کسانی را که صدقههای خود را با منّت و آزار، باطل می کنند و کسانی را که اموال خویش را برای طلب خشنودی خدا و استواری روحشان انفاق می کنند، به چه چیزهایی تشبیه کرده است.

= معلومات تكميلي

بخشش در راه خدا نتیجهٔ ایمان استوار و بیخلل به خداوند ﷺ و یقین به بخشش زنده گی از سوی اوست. در قرآن کریم بار بار از صدقه دادن سخن رفته است که خود بیانگر ایکدیگرت صدقه نزد خداوند ﷺ و نقش آن در زنده گی اجتماعی است. در قرآن پارهای مهم از مسأله های صدقه باز گفته شده است: ۱۳

- الف) اخلاص در انفاق: «مَثَل (صدقات) کسانی که اموال خود را در راه خدا انفاق می کنند؛ همانند دانهای است که هفت خوشه برویاند که در هر خوشهای صد دانه باشد؛ و خداوند برای هر کس که بخواهد (آن را) چند برابر می کند، و خداوند گشایشگر داناست» ۱۴
- ب) انفاق از مال پاک: «ای کسانی که ایمان آورده اید، از چیزهای پاکیزه ای که به دست آورده اید، و از آنچه برای شما از زمین بر آورده ایم، انفاق کنید، و در پی ناپاک آن نروید که (از آن) انفاق نمایید، در حالی که آن را (اگر به خودتان می دادند) جز با چشم پوشی (و بی میلی) نسبت به آن، نمی گرفتید، و بدانید که خداوند، بی نیاز ستوده (صفات) است» ۱۵
- ج) پنهان داشتن انفاق: «و هر نفقهای را که انفاق، یا هر نذری را که عهد کرده اید، قطعاً خداوند آن را می داند، و برای ستمکاران هیچ یاوری نیست. اگر صدقه ها را آشکار کنید، این، کار خوبی است، و اگر آن را پنهان دارید و به مستمندان بدهید، این برای شما بهتر است؛ و بخشی از گناهانتان را می زداید، و خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است. » ۱۶
- د) مصرف انفاق: «از تو می پرسند چه چیزی انفاق کنند [و به چه کسی بدهند] بگو هر مالی انفاق کنید به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و مسکینان و به در راه مانده تعلق دارد و هر گونه نیکی کنید البته خدا به آن داناست» ۱۷

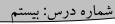
۱۳ . مدرسی، «احکام عبادات»، ص ۵۱۸-۵۲۳

۱۴ . همان، بقره ۲۶۱

۱۵ . همان، بقره، ۲۶۷

۱۶ . همان، بقره، ۲۷۰ – ۲۷۱

۱۷ . همان بقره، ۲۱۵

موضوع درس: احكام صدقه

شماره صفحه ها: ۴۹-۵۱

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. آشنایی با پارهای از احکام صدقه.

٢. شناخت مستحقان انفاق.

٣. شرايط دريافت كننده گان صدقه.

۴. با شناخت مستحقان انفاق و شرایط دریافت کننده گان آن، از انفاق بی جای جلو گیری شود..

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. خوانش و نوشتن آیهٔ ۲۱۵ سورهٔ بقره برای بیان مستحقان انفاق.

لغات و اصطلاحات

انفاق: خرج و دهش و روزی دادن و بخشش در راه خدا و برای ثواب

و فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش های شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی(آیا در صدقه دادن قصد قربت شرط است؟ آیا پس گرفتن صدقه جایز

است؟ چه کسانی مستحق انفاق هستند؟ دریافت کننده گان صدقه چه شرایطی دارند؟ (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن چکیدهٔ درس، لغات و	,
ل دفیعه	يادداشت گرفتن.	اصطلاحات (در صورت ضرورت) در تخته.	'
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهم درس را توضیح میدهد و شاگردان را	۲
		به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	
۳ دقیقه			٣
	اگر مشکلی دارند بیرسند.	پاسخ به پرسشها.	
۳ دقیقه	۱۰ تو مساحتی دارند پپرسند.	پسے به پرسسه.	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی:	
	مىدھند.	۱. آیا در صدقه قصد قربت شرط است؟ بیان	
		کنید.	
		۲. كدام يك درست است؟	
۵ دقیقه		الف) گدایی کردن مکروه است.	۵
		ب) رد کردن گدا مکروه است.	
		ج) الف و ب.	
		٣. مستحقان انفاق دسته اند؟	
		الف) پنج ب) سه ج) دو د) هيچکدام.	

کار خانه گی

حدیث زیر را با ترجمهٔ آن از بر کنید: «لایکمل إیمان العبد حتی یکون فیه أربع خصال: یحسن خلقه و تسخو نفسه و یمسک الفضل من قوله و یخرج الفضل من ماله؛ ایمان بنده کامل نمی شود مگر اینکه چهار خصلت و صفت در او باشد: اخلاقش را نیکو گرداند، نفسش سخاو تمند شود، از پر حرفی بپرهیزد، و زیادی مالش را (صدقه) بدهد.» ۱۸

^{11 .} مدرسی، «احکام عبادات»، ص ۵۲۵

معلومات تكميلي

صدقه دادن و انفاق کردن کار سهل نیست آنچه در اصطلاح دینی شیطان نامیده می شود هر لحظه انسان را باز می دارد: «شیطان شما را از تهیدستی بیم می دهد و شما را به زشتی وا می دارد؛ و(لی) خداوند از جانب خود به شما وعدهٔ آمرزش و بخشش می دهد، و خداوند گشایشگر داناست» ۱۹. با این همه، بیم شیطان از تهیدستی در برابر آثار صدقه یارای ایستاده گی ندارد:

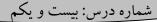
الف) پیامبر ﷺ: «صدقه بدهید؛ زیرا صدقه مال را زیاد می کند، پس صدقه بدهید خداوند شما را رحمت کند» بیامبر ﷺ: بهترین مال انسان و بهترین پس انداز او صدقه است».

ج) امام صادق المستلط: «ایمان بنده کامل نمی شود مگر اینکه در او چهار خصلت باشد ... و زیادی مالش را صدقه بدهد»

ه) پیامبر ﷺ: «صدقهٔ مؤمن در دست سائل قرار نمی گیرد مگر اینکه قبل از آن در دست خداوند ﷺ قرار گیرد» و) امام صادق السِّلام: «بهترینهای شما، بخشنده گان و بدترینهای شما بخیلان شما هستند ...»

۱۹ . قرآن، بقره، آیه ۲۶۸

موضوع درس: سیره و انواع آن

شماره صفحهها: ۵۲ – ۵۴

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. آشنایی با منابع عقیده و عمل مسلمانان.

۲. شناخت سیره و انواع آن.

٣. آشنايي با ميراث پيامبر ﷺ.

۴. آشنایی با انواع اصول سیرهٔ پیامبر ایک .

۵. توانایی به کار بستن و عمل بر طبق سیرهٔ پیامبر ﷺ با شناخت آن.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. مثالهایی از سیرهٔ عملی پیامبر ﷺ باز گفته شود.

لغات و اصطلاحات

سيره: رفتار، عادت، طريقه، روش

صبر کن ای دل که صبر سیرت اهل صفاست چاره عشق احتمال، شرط محبت و فاست «سعدی»

__ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (سیره چیست؟ سیرهٔ پیامبر چه ایکدیگرتی در عقیده و عمل مسلمانان
 دارد؟ مقصود از الگو بودن پیامبر ﷺ چیست؟ سیرهٔ پیامبر ﷺ ثابت است یا نسبی و متغیرها؟) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعالیت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یادداشت	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
الاقتياد	گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح مي كند و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجه درس.	٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی:	
	می دهند.	۱. میراث پیامبر ﷺ برای مسلمانان را تشریح کنید؟	
	ى	 ۲. دو ویژه گی الگوهای کامیاب را نام ببرید؟ 	
		۳. پیامبران ﷺ مردم را با دعوت می کرده اند.	
		الف) زبان ب) عمل	
۵ دقیقه		۴. مقصود از الگوی نیکو بودن پیامبر اسلام ﷺ	۵
		چیست؟	
		۵. آیا در سیرهٔ پیامبر ﷺ اصول نسبی هم وجود	
		دارد؟	
		۶. سيرهٔ پيامبر ﷺ چند نوع است؟	

💳 کار خانه گی ゠

مضمون سه بیت زیر از حکیم فردوسی را در هشت خط بنویسید

ترا دانش و دیـن رهاند درست در رستـگاری ببایدت جست

و گر دل نخواهی که باشد نژند نخواهی که دایم بوی مستمند

به گفتار پیغمبرت راه جوی دل از تیر گیها بدین آب شوی

معلومات تكميلي

وظایف و اهداف پیامبران لیکا

پیش از پرداختن به سیرهٔ پیامبران شخاع، از جمله پیامبر اسلام شخاع، نخست باید دید که به طور کلی آنان چه هدفهای داشته اند تا نوبت به بررسی چگونه گی کار و کردار آنان برای رسیدن به آن هدفها برسد. چند نمونه از هدفهای پیامبران شخاع اینهایند:

الف) انصاف و داد: «به راستی [ما] پیامبران خود را با دلایل آشکار روانه کردیم و با آنها کتاب و ترازو را فرود آوردیم تا مردم به انصاف برخیزند» منظور از کتاب در آیه وحیی است که صلاحیت نوشته شدن و به صورت کتاب در آمدن را دارد و شامل معارف دینی از همه گونه اش می شود. مقصود از میزان هم ترازو است و اقامهٔ قسط و عدل غرض و غایت انزال میزان است و معنای آیه چنین می شود که ترازو نازل شده است تا مردم به عدالت در معاملات خود خوی گیرند و دیگر زیان نبینند. قوام زنده گی بشر به اجتماع است و قوام اجتماع به عدالت، از جمله عدالت در داد و ستد.

ب) رهانیدن از طاغوت: «و در حقیقت در میان هر امتی فرستادهای برانگیختیم [تا بگوید] خدا را بپرستید و از طاغوت [= فریبگر] بیرهیزید ...» ۲

ج) تزکیهٔ اخلاق: «اوست آن کس که در میان بی سوادان فرستاده ای از خودشان برانگیخت تا آیات او را بر آنان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت بدیشان بیاموزد»

ج) رفع اختلاف و داوری: «مردم امتی یگانه بودند پس خداوند پیامبران را نویدآور و بیمدهنده برانگیخت و با آنان کتاب [خود] را به حق فرو فرستاد تا میان مردم در آنچه با هم اختلاف داشتند داوری کند ...» ٔ

ا. قرآن، حديد، آيه ٢٥

ا. همان، نحل، آیه ۳۶

["]. همان، جمعه، آیه ۲

[.] *. همان، بقره، آیه ۲۱۳

شماره درس: بیست و دوم

موضوع درس: اخلاص

شماره صفحه ها: ۵۵ – ۵۷

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ١. شناخت اخلاص.
- ۲. آشنایی با اهمیت و ارزش اخلاص در عبادت ها.
 - ٣. آشنايي با مراتب اخلاص.
 - ۴. شناخت آنچه اخلاص مي آورد.
- ۵. توانایی و تشویق بر عمل خالصانه با شناخت ایکدیگرت، مراتب و چیزهایی که اخلاص می آورد.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. آوردن الگوها و نمونه عمل های مخلصانه از پیامبران کیمنا ، امامان کیمنا و زاهدان.

لغات و اصطلاحات

اخلاص: خالص کردن، خالص داشتن، عقیده پاک داشتن، ارادت صادق داشتن. در اصطلاح آزاد کردن قلب از مخلوط شدن و شائبه خلطی که صفای قلب را مکدر و خراب کند (جرجانی) فضیل عیاض، یکی از صوفیان، گفت: «ترک کردن عملی برای خاطر مردم ریاء است و عمل کردن و به جا آوردن برای خاطر مردم شرک است و خالی بودن از این دو اخلاص است.^۵

فعالیتهای پیش از تدریس

ا. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (اخلاص چیست؟ اخلاص چند مرتبه دارد؟ چه چیزهایی به اخلاص انسان می افزاید؟ (۶ دقیقه)

^۵. دهخدا، لغت نامه، دانشواژه اخلاص

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتـــــن لغات و اصطلاحات	
۵ دقیقه	يادداشت گرفتن.		'
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	٣
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
, 	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	٠
۳ دقیقه			,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۶
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	• 4.5.1	
	می دهند.	ارزشیابی: ۱. از نظر پیامبرﷺ حقیقت اخلاص چیست؟	
	اللي والله الله	۲. ایکدیگرت اخلاص در چیست؟	
		الف) شرط قبولی عمل است ب) عبادت مقربان	
		الهي است.	
۵ دقیقه		۳. مراتب مؤمنان و اعمال شان به چیست؟	
		الف) يقين ب) شكر ج) اخلاص	
		د) هيچكدام.	
		۴. اخلاص چند مرتبه دارد نام ببرید.	
		۵. دو نمونه از چیزهایی را که اخلاص می آورد نام	
		ببريد.	

کار خانه گی

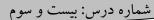
از آیه چهل (إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِین) به بعد سورهٔ صافات(۳۷) را ببینید و کم از کم چهار نمونه از نعمتهایی را که خداوند ﷺ به بنده گان مخلصش و عده داده است، یادداشت نمایید.

علومات تكميلي

نشانهٔ اخلاص و مخلص: انجام هر عملی نه چنان است که اثر و نشانهای از خود بروز ندهد و یا در مورد اعمال و آداب دینی آثار و نشانه های آن همه در سرای دیگر آشکار شود؛ بلکه پارهای از آثار و نشانه های بسیاری از اعمال و آداب، از جمله اخلاص، در این سرا آشکار می شود. پیامبر شخط فرمود: «نشانه مخلص چهار چیز است: قلبی سلیم دارد؛ اعضاء و جوارحش تسلیم اند؛ خیرش به دیگران می رسد و از بدی کردن خود دار است».

موانع اخلاص: مهمترین چیزی که از اخلاص باز می دارد و در واقع با وجود آن اخلاص ناممکن می شود، پیروی هوا و هوس است. امام علی اللی فرمود: «کسی که هوا و هوس بر او چیره باشد، چگونه اخلاص تواند داشت». غزالی در توضیح حقیقت اخلاص می گوید که اگر عشق خدای عز و جل و آخرت بر جان کسی چیره شود، رفتارهای معمول او نیز رنگ آن را به خود می گیرد و مخلصانه می شود. کسی که حب دنیا و ریاست و بر تری بر جانش مستولی شود همه حرکات و رفتارهایش ویژه گی آن را به خود می گیرد و نماز و روزه و دیگر عبادتهایش به ندرت سالم می ماند. از نظر او آنچه را درد بی اخلاصی نامیده است، تنها با بریدن از دنیا و در هم شکستن لذتهای نفسانی و آخرتی شدن – به گونه ای که خوی آدمی شود – درمان می شود. گ

. محمدی ری شهری، محمد، «میزان الحکمه»، ترجمه فارسی، ج۳، دانشواژه اخلاص

موضوع درس: ساده زیستی

شماره صفحهها: ۵۸ - ۶۰

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

- ۱. آشنایی با زهد و ساده زیستی.
- ۲. شناخت درجه های ساده زیستی.
- ٣. آشنایی با معیار (اصول اولیه و همه گانی) ساده زیستی.
- ۴. آشنایی با هدف و چگونه گی زنده گی انسان در این جهان.
- ۵. تشویق و ترغیب به زنده گی ساده با شناخت هدف و چگونه گی زنده گی انسان و اصول ساده زیستی.

روش تدریس: (فعال)

- ۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.
 - ۲. پرسش و پاسخ.
 - ۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).
- ۴. بیان داستانهایی از ساده زیستی پیامبر ﷺ و بزرگان دینی

لغات و اصطلاحات

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش های شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی(زنده گی انسان در این جهان به چه چیزی می ماند؟ آیا او هدف دیگری و

برای جهان دیگر دارد؟ معیار ساده زیستی چیست؟ آیا ساده زیستی به معنای کناره گرفتن از دنیاست؟ (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
٠٠٠٠٠ تا	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	
۳ دقیقه			٣
	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	
۳ دقیقه	, , , , , , , , , , , , , , , , , , ,	3 3,	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	مىدهند.	۱. كدام يك درست است؟	
		الف) سرای آخرت از آن کسانی اند که خواستار	
		برتری و فساد نیستند.	
۵ دقیقه		ب) سرای آخرت از اخلاص مندان است.	۵
•		۲. چهار اصلی را که امام علی السَّلام از هر پیروش	
		ميخواهد به كار ببندند، نام ببريد.	
		۳. سفارش به ساده زیستی به چه معناست؟ آیا باید	
		از دنیا کناره گرفت؟	

		ال خاند
		— کار خانه گی
	از کتاب درسی.	انجام کار خانه گی درس

معلومات تكميلي

ساده زیستی به معنای ترک دنیا نیست؛ بلکه به معنای فریفته دنیا نشدن و ارزش گذاری و داوری نکردن بر پایه دارایی و ناداری است. کیست که نداند فقر هزاران بد بختی بار می آورد و از دنیا به طور کامل بریدن در توان همه گان نیست. به یکدیگرن دلیل پیامبر گرامی اسلام شخ فرمود: «کاد الفقر ان یکون کفرا»؛ فقر به کفر می کشد و نیز امام علی شخه به فرزند خود، محمد بن حنیفه، فرمود: «ای فرزند بیم دارم که تو فقیر شوی، پس به خدا پناه ببر از فقر. زیرا فقر سبب نقص در دین است و سرگردانی عقل و ایجاد کننده دشمنی است» و نیز همو فرمود: «الفقر الموت الکبر»؛ فقر مرگ بزرگ است. آنچه در سیرهٔ بزرگان دینی به شدت نکوهش شدهٔ رفتار ناشایست و داوری نادرست با فقیران است: سرمایه داری کالاهای فاخر پوشیده و در کنار رسول خدا شخ نشسته بود، فقیری با لباس فرسوده ای آمد و کنار او نشست و او ناگهان خود را جمع کرد. رسول خدا شخ از مرد سرمایهدار پرسید که ترسیدی چیزی از فقر او به تو سرایت نشست و او ناگهان خود را جمع کرد. رسول خدا شخ از مرد سرمایهدار پرسید که ترسیدی چیزی از فقر او به تو سرایت تماس با کالای او کثیف شود؟ گفت: نه، بیامبر شخ فرمود: ترسیدی کالایت بر اثر جبران این کارم حاضرم نصف مالم را به این فقیر ببخشم. پیامبر شخ به فقیر فرمود می پذیری؟ مرد فقیر در پاسخ گفت: نه، می ترسم من نیز چون او مغرور شوم ... "

خدای تعالی روزیها را مقدر ساخت. بعضی را فراوان و بعضی را اندک. در کار برخی گشایش داد و بر برخی تنگ گرفت. و تقسیم از روی عدالتبود تا هر که را که بخواهد، در سختی و آسانی بیازماید و توانگر و مستمند را در شکر گزاری و شکیبایی امتحان کند. آنگاه آنان را، که فراخ روزی کرده بود، به فقر مبتلا نمود و بر آنان که تندرستی بخشیده بود، آفات و بیماریها بر گماشت و شادمانان را غصههای گلوگیر داد و مدت عمر هر کس مقرر فرمود. برخی را عمر دراز داد و برخی را زنده گی کوتاه. برخی را پیش داشت و برخی را واپس انداخت. موجبات مرگ را فراهم نمود. مرگ، عمرها را به پایان رسانید و رشتههای زنده گی را بگسست.

کلینی، الکافی، ج۲، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ه ش، ص ۳۰۷.

^{^.} نهج البلاغه، حكمت ٣١٩

^{°.} همان، حکمت ۱۶۳

۱۰. بهشتی، ابوالفضل، «سیمای مؤمن در قرآن»، چاپ سوم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۷، ص ۱۵۴ به نقل از اصول کافی، ج۲، ص ۲۶۲

شماره صفحهها: ۶۱-۶۳

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. آشنایی با تقوا.

۲. آشنایی با معنای تقوا.

۳. شناخت تقوا به عنوان معیار کرامت و ارزش گزاری انسانها.

۴. شناخت نقش تقوا در عمل.

۵. توانایی برتشخیص عمل پرهیزگارانه.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

آوردن داستانها و مثالها از زنده گی پیامبران ﷺ و امامان ﷺ.

لغات و اصطلاحات

تقوا: پرهیزگاری و دوری جستن و اتقاء و اتخاذ وقایت

کرامت: بزرگی ورزیدن، جوانمردی و نواخت، داد و دهش و بزرگوار داشتن کسی

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای دانش آموزان

۲. طرح پرسشهای درس از کتاب درسی برای انگیزه آفرینی (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات	,
۵ دفیقه	يادداشت گرفتن.	(در صورت ضرورت) در تخته.	'
	دانش آموزان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	دانش آموزان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح	
۲۳دقیقه		می کند و مفاهیم درس را توضیح میدهد و	۲
		شاگردان را به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم	
		کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجه درس.	
۳ دقیقه			٢
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	*
*			
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
۵ دقیقه	مىدھند.	پرسش سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی.	۵

کار خانه گی
انجام کار خانه گی پایان درس کتاب درسی.

علومات تكميلي

هر چیز، از جمله تقوا، نشانه هایی دارد که اگر آن نشانه ها نباشند، به معنای عدم تحقق آن صفت در مؤمنان است. امام علی لیسی از شمار نشانه های اهل تقوا که با آنها شناخته می شوند، اینها را بر می شمارد: راستگویی، امانت داری، وفای به عهد، پرهیز از فخرفروشی و بخل، صلهٔ رحم، مهربانی با ضعیفان، گستردن کار خیر، حسن خلق، بردباری بسیار ..."

۱۱. قرآن، توبه، آیه **۱۱۹**

۱۲. همان، حجر، آیه ۴۵

[&]quot;. بحار الانوار، ج ٤٧، بيروت: مؤسسه الوفاء، ١٤٠۴، ص ٢٨٣

شماره درس: بیست و پنجم

موضوع درس: صلهٔ رحم

شماره صفحهها: ۶۴-۶۶

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. فهم معنى صلهٔ رحم.

٢. درك كيفيت انجام صلة رحم.

۳. باورمند شدن به ارزشهای صلهٔ رحم.

۴. عمل كردن به صلهٔ رحم.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

لغات و اصطلاحات

صلهٔ رحم: ارتباط داشتن با اقارب و دوستان و احوال گیری از آنها

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی؛ مثلاً ۱ – صلهٔ رحم چیست؟ ۲ – انجام صلهٔ رحم چه فواید دارد؟ (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفته های معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	,
۵ دفیقه	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	,
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجه درس.	
۳ دقیقه			٣
۳دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	k
			,
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
۵ دقیقه	مىدھند.	سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده	۵
		شود.	

— کار خانه گی

حدیث زیر از پیامبر ﷺ را با ترجمهٔ آن حفظ کنید: «إن الرحمه لا تنزل علی قوم فیهم قاطع رحم»؛ رحمت خداوند بر قومی که در میان آنها قطع کنندهٔ رابطه با خویشان باشد، نازل نمی شود. ۱۴

۱۴. كنزالعمال، خبر ۶۹۷۸

___ معلومات تكميلي ايكديگرت صلة رحم

قرآن کویم: «پس [ای منافقان] آیا امید بستید که چون [از خدا] برگشتید [یا سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید. اینان همان کسانند که خدا آنان را لعنت نموده و [گوش دل] ایشان را ناشنوا و چشمهایشان را نابینا کرده است» در آیهٔ دیگر قطع کنندگان رحم را در کنار نقض کنندگان عهد می آورد و آنها را از زیان کاران (خاسران) می خواند. در روایات نیز صلهٔ رحم بسیار مورد تأکید است و ثواب دنیوی و اخروی دارد؛ به گونهای که پیامبر اسلام شیخ فرمود: «الصدقه بعشره و صله الاخوان بعشرین و صله الارحام بأربعه و عشرین»؛ پاداش صدقه ده برابر و پاداش قرض هیجده برابر و صلهٔ رحم بیست و چهار برابر است. ۷۱

چگونه گی انجام صلهٔ رحم به رسم و رواجها و پیوندهای مردم بسته گی دارد و دارای پایهها و ابعاد گوناگون است. کمترین حد آن هر چیزی است که در توان انسان باشد، از سیراب کردن گرفته تا آزار نرساندن و به بیان پیامبر اسلام ﷺ با سلام دادن: «پیوند تان را با خویشان تر و تازه کنید هر چند با گفتن سلامی» ۱۸

۵. قرآن، سوره محمد: فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ (٢٢) أُوْلَئِكَ الّذينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ (٢٣)

۱۶ قرآن، بقره، آیه ۲۷

۱۷. بحار، ج ۷۱، ص ۳۱۱ و نقار از بهشتی ۱۹۹

۱۱۱ بحار، ج ۷۴، ص ۱۱۱ .

شماره درس: بیست و ششم

موضوع درس: مواسات

شماره صفحه ها: ۶۷ - ۶۹

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم مواسات.

٢. فهم طرق عملي كردن آن.

۳. در عمل پیاده کردن مواسات.

۴. باورمند شدن به مفاد و ارزشهای مواسات.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

لغات و اصطلاحات

مواسات:غم شریکی با دیگران، همکاری با دیگران.

____ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف ورسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی؛ مثلاً ۱- مواسات چیست؟ ۲- مواسات چه اثرات اجتماعی دارد؟ (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات	1
	يادداشت گرفتن.	(در صورت ضرورت) در تخته.	,
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	
۳ دقیقه			٣
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	مىدھند.	1- مفهوم مواسات چیست؟ 1- مفهوم مواسات	
		۲- مواسات چه فواید و ثمرات دارد؟	
		۳- مواسات از نظر اسلام چه جایگاهی دارد؟	
۵ دقیقه			۵

کار خانه گی
شاگردان در بارهٔ اهمیت مواسات یک مقاله ۸ سطری بنویسند.

_ معلومات تكميلي

حضرت على المبين فرمود: «نظام الدين خصلتان انصافک من نفسک و مواساه اخوانک ۱۹ دين بر دو پايه استوار است: انصاف بر خودت و مواساه بر برادران.

مواسات در لغت غمخواری و مدد کاری و یاری برادران دینی است به مال و غذا و در اصطلاح همین معنا را گفته اند با این اضافه که المواسات ضدها المنع ضد مواسات خودداری کردن و بهانه آوردن است. در مواسات قوت و غذایی کفاف شرط نیست کم و زیاد را باهم خوردن مواسات است.

در اسلام در بارهٔ مواسات داشتن سفارشی زیادی به عمل آمده است از جمله: در حدیثی می خوانیم که پیامبر اکرم شخط به علی این است که این امّت طاقت آن را ندارند (و از هر کسی ساخته نیست): مواسات با برادران دینی؛ در مال؛ و دادن حق مردم; و ذکر خدا در هر حال. ...

شبیه همین معنی با مختصر تفاوتی از امام باقر للیّنا و امام صادق لیتها نقل شده است. ۲۱

مسلمانان صدر اسلام مواسات شان از حد مواسات گذشته به سر حد ایثار رسیده بود راوی گوید در جنگی ظرف آبی را در میدان بردم که سه نفر زخمی مسلمان با فاصلههای دور و نزدیک افتاده بودند؛ برای نفر اول آب تعارف کردم او زخمی دوم را نشان داد که به او ببر زخمی دوم، سومی را نشان داد به سومی بردم، او گفت برای آن اولی ببر، آمدم که اولی جان داده به دومی رسیدم که او نیز جان داده و سومی هم همین طور.. این را می گویند ایثار . مواسات آن بود که هر سه هرکس به اندازهٔ سهمش با هم می نوشیدند.

^{19.} غرر الحكم، ج 1ص٣٩۴.

٢٠ - بحار الانوار، جلد ٩٠، صفحه ١٥١، حديث ٩.

۲۱ - همان مدرك، حديث ۵ و۶.

شماره درس: بیست و هفتم

موضوع درس: ایثار

شماره صفحهها: ۷۰- ۲۷

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم ایثار.

۲. فهم فواید و ثمرات ایثار.

۳. باورمند شدن به ارزشهای ایثار.

۴. عملی کردن ایثار در صورت ضرورت.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

لغات و اصطلاحات

ایثار: از خود گذری، دیگران را بر خود مقدم داشتن.

____ فعالیتهای پیش از تدریس

ا. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده کی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (پرسشهای درس از کتاب درسی) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفته های معلم و یاد	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	,
	داشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	'
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح مي كند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجه درس.	٣
۱ دفیعه			,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	مىدھند.	۱- معنی ایثار چیست؟	
		۲– ثمرات و فواید ایثار چیست؟	
		۳– از دیدگاه بزرگان دین، ایثار چه	
		جایگاهی دارد؟	
۵ دقىقە			۵
			_

خانهگی	کاد
حانه نے	ں ر

شاگردان دربارهٔ ارزشهای ایثار تحقیق نموده و پنج سطر مقاله بنویسند.

علومات تكميلي

معلومات تکمیلی برای درس ایثار و فداکاری

در عربی ایثار و دری آن فداکاری است؛ یعنی دیگران را بر خویشتن مقدم داشتن و خود را برای آسایش دیگران به رنج افکندن. ایثارگر، ساده و با قناعت زنده گی می کند و بر خود تنگ می گیرد تا دیگران را به آسایش برساند. او محرومیت، گرسنگی، رنج و درد را از آن جهت تحمل می کند که دیگران بر خوردار، سیر و در آسایش زنده گی کنند. ایثار از عالی ترین اوصاف انسانی است که تنها انسانهای بسیار بزرگ به آن مرحله صعود می کنند. علی شیاه می فرماید: «الایثار غایهٔ الاحسان» (ایثار نهایت نیکوئی است و بر ترین همه نیکیهاست). باز فرمود: «الایثار شیمهٔ الابرار» (ایثار خصلت می کاران است خصلت نیکوکاران است). باز فرمود: «من شیم الابرار حمل النفوس علی الاثار» (از خصلتهای نیکوکاران است و دادن چیزی به ایشان با وجود حاجت خود به آن).

قرآن مجید عالی ترین نمونهٔ ایثار را در سورهٔ «هل اتی»در داستان ایثار علی ایش و خاندان گرامیش به نمایش گذاشته است، علی ایش و حضرت زهرا ایشکاو فرزندانشان حسنین ایشها و فضهٔ خادمه آنچه از خوردنی در اختیار داشتند (که جز پنج قرص نان نبود) با کمال نیازی که بدان داشتند، تنها به خاطر رضای خدا در سه روز متوالی به مسکین و یتیم و اسیر بخشیدند، این بود که این داستان که پرشکوه ترین مظاهر جمال و جلال انسانیت را بازگو می کند، هشت آیه از آیات متوالی قرآن در قبال این ایثار و فداکاری نازل شد.

قرآن کریم گروه انصار را که حتی در حال فقر و نیازمندی برادران مهاجر را بر خودشان مقدم داشتند، چنین توصیف کرده است: و یؤثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصهٔ ۲۵ (یعنی دیگران را بر خود مقدم میدارند هرچند خود نیازمند و فقیر باشند).

مفسران در شأن نزول این آیه از جمله «ابن عباس» می گوید: پیامبر گرامی اسلام گی و روز پیروزی بر یهود بنی نضیر به انصار فرمود: «اگر مایل هستید اموال و خانه هایتان را با مهاجران تقسیم کنید و در این غنائم با آنها شریک شوید واگر می خواهید اموال و خانه هایتان از آن شما باشد و از این غنائم چیزی به شما داده نشود؟». انصار گفتند: هم اموال و خانه هایمان را با آنها تقسیم می کنیم و هم چشم داشتی به غنائم نداریم و مهاجران را بر خود مقدم می شمریم، آیهٔ فوق نازل شد و این روحیهٔ عالی آنها را ستود ۲۶

۲۲ -غرر الحكم

۲۳ - غررالحكم

۲۴ - غررالحكم

۲۵ - سوره حشر، آیه ۹.

۲۶ - تفسیر مجمع البیان، ج۹، ص ۲۶۰.

شماره درس: بیست و هشتم

موضوع درس: شورا

شماره صفحهها: ۷۳- ۷۵

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم شورا.

فهم اهمیت شورا.

٣. باورمند شدن به اهمیت شورا.

۴. توان استدلال برای ضرورت شور و مشورت.

۵. مهارت توضیح اهمیت شورا برای دیگران.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

لغات و اصطلاحات

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش های شاگردان.
 ۳. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی (پرسش های درس از کتاب درسی) (۶ دقیقه)

		<u> </u>	<u> </u>
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یادداشت	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	1
	گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	'
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح مي كند و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	
۳ دقیقه	'		٣
	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	٠.
۳ دقیقه	ş. 3		۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	مىدھند.	ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده شود.	
۵ دقیقه			۵
<u> </u>			

کار خانه گی
شاگردان در بارهٔ اهمیت شورا هشت سطر بنویسند.

. معلومات تكميلي

«وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ»؛ و کسانی که [ندای] پروردگارشان را پاسخ [مثبت] داده و نماز برپا کردهاند و کارشان در میانشان مشورت است و از آنچه روزیشان دادهایم انفاق می کنند. ۲۰ خداوند ﷺ مخاطبان این آیه را به آنچه نزد اوست و پایدار تر و بهتر می باشد، نوید می دهد. ۲۰ از شمار کارهای کسانی که به پروردگار پاسخ داده، نماز گزاردن و در کارهای شان مشورت کردن. مشورت در قرآن به چه معناست؟

راغب بر آن است که کلمه تشاور، مشاورت و مشورت به معنای استخراج رأی صحیح است، بدین معنی که آدمی وقتی که خودش در بارهٔ کاری رأی صحیح ندارد، به دیگری مراجعه کند و از او رأی صحیح را بخواهد. این کلمه از ماده شورگرفته شده، عرب می گوید: «شرت العسل»؛ یعنی من عسل را از کندویش استخراج کردم. در قرآن کریم نیز سخن از مشاوره آمده است: «و شاورهم فی الامر». کلمهٔ شوری به آن پیشنهاد و امری گفته می شود که در باره اش مشاوره شود: «و امرهم شوری بینهم»؛ «بنابراین، معنای آیه چنین می شود: مؤمنین آنهایند که هر کاری می خواهند بکنند، در بینشان شورائی می شود که پیرامونش مشورت می کنند». برخی بر آن اند که کلمهٔ شوری مصدر است، و معنا چنین می شود: کار مؤمنین مشاورت در بین خویش است.

به هر روی چه به آن معنا باشد و چه به این معنا، این قدر هست که می گوید: «مؤمنین اهل رشدند، و کاری می کنند که در واقع هم باید بکنند، و در به دست آوردن و استخراج رأی صحیح دقت به عمل می آورند، و به این منظور به صاحبان عقل مراجعه می کنند. در نتیجه آیهٔ شریفه قریب المعنی با آیهٔ شریفه الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه خواهد بود» ۲۹

۲۷. قرآن، شوری، آیه ۳۸

۲۸. همان، آیه ۳۶

۲۹. طباطبایی، محمد حسین، المیزان، ترجمه فارسی، ج ۱۸، ذیل آیه ۳۸ سوره شوری

شماره درس: بیست و نهم

موضوع درس: مساوات اجتماعي

شماره صفحهها: ۷۸ – ۷۸

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. فهم معنى مساوات.

۲. درک اهمیت مساوات و برابری.

۳. باورمندی به ارزش مساوات.

۴. توان استدلال در بارهٔ اهمیت مساوات.

۵. توان تفهیم اهمیت مساوات برای دیگران.

روش تدريس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهیم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش های شاگردان
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسش های درس از کتاب درسی) (۶ دقیقه)

			٠ الراء عن
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
	یادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	,
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
بد	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	.
۳ دقیقه			,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
	A	4	
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	مىدھند.	سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده	
		شو د	
			۸
۵ دقیقه			3

کار خانه گی 🚤
شاگردان در بارهٔ مساوات تحقیق نموده و پنج سطر بنویسند.
_

معلومات تكميلي

مساوات مصدر است از باب مفاعله؛ در لغت به معنای برابری و تساوی و یکسانی و در اصطلاح حقوقی و اخلاقی عبارت است از برابری سکنهٔ یک کشور از لحاظ حقوق و تکالیف بدون توجه به جنس (زن و مرد)، صغارت و کبارت، نژاد، مذهب و زبان، عقاید و تابعیت ". روایات فراوانی در این زمینه موجود است چندتا به عنوان نمونه از این قرار اند:

١- رسولُ الله ﷺ: النّاسُ سَواءٌ كأسنان المُشطِ ٣١ پيامبر خدا ﷺ: مردم همانند دندانه هاى شانه يكسانند.

٢ - الإمامُ على النَّاسُ في الحَقِّ سَواءٌ ٣٦ امام على النَّاسُ على النَّاسُ في الحَقِّ سَواءٌ ٣٦ امام على النَّاسُ الناه

٣- عنه ﷺ: النّاسُ إلى آدَمَ شَرعٌ سَواءٌ ٣ امام على ﷺ: مردم تـا (برسد به حضرت) آدم، با يكديگر يكسان و برابرند

٤- عنه النَّيْ لَمّا دَفَعَ إِلَي امرأتَينِ إحداهُما مِن العَرَبِ والأخرى مِن المَوالي ، دَراهِمَ و طَعاما بالسَّواء . فقالَت إحداهُما: إنّي امرأةٌ مِن العَجَمِ : إنّي والله لا أَجِدُ لَبَني إسماعيلَ في هذا الفَيءِ فَضلاً علي بَني إسحاقَ ؟ امير المؤمنين السَّكِ امرأةٌ مِن العَرَبِ و هذه مِن العَجَمِ : إنّي والله لا أَجِدُ لَبَني إسماعيلَ في هذا الفَيءِ فَضلاً علي بَني إسحاقَ ؟ امير المؤمنين السَّكِ به دو زن ، يكي عرب و ديكرى از موالى)، به يكسان مقدارى درهم و خوراك داد. زن عرب گفت: من زنى عرب هستم و اين زن عجم است. حضرت فرمود: به خدا سوگند كه من در بيت المال، براى فرزندان اسماعيل بر فرزندان اسحاق برترى نمى بينم. در شرح نهج البلاغة احاديث مساوات زياد است.

باید دانست که بین عدالت و مساوات فرق است آنجائیکه مربوط به کار، علم و هنر است و استعدادها تفاوت پیدا می کند، طبعاً کسی که استعداد بالاتری دارد، بیشتر حقوق و مزد می گیرد؛ مثلاً کسی که هنری دارد که در بالای دیواری به ارتفاع ۵۰ متر می تواند کار کند و دیگران این هنر را ندارند در اینجا عدالت اقتضا می کند که او حقوق بیشتری بگیرد و مساوات او با دیگران ظلم به او است. اینگونه موارد به مساوات مربوط نیست؛ بلکه جای عدالت است. مساوات فقط در حقوق بشری است؛ مانند: حق انتخاب، حق رأی، حق تعلیم و حق بهرهمندی از منابع مشترک بشری و انسانی.

^{۳۰}- لغتنامه دهخدا

¹⁻ كنز العمّال: ٢٤٨٢٢.

^{۳۲} نهج السعادة: ۲ / ۹۷.

۳۳ - البحار: ۷۸ / ۵۷ / ۱۱۹.

٣٠- شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد: ٢ / ٢٠٠، ٢٠١.

⁸⁰- فرائد السمطين 1/. ۱۵۶

شماره درس: سی ام

موضوع درس: رأفت و مهرباني(١)

شماره صفحهها: ۷۹ – ۸۱

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم رأفت و مهرباني.

۲. فهم ارزش و اهمیت رأفت و مهربانی.

۳. باورمند شدن به ارزشهای مهربانی.

۴. توان تشویق دیگران به رأفت و مهربانی.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسشهای درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه)

	ردیف
بيان	,
صور	'
درس	
خوان	
و مف	٣
گرو	
بحث	
بيان	vc.
	۴
پاسخ	۵
شو د	
	۶
ف ف	و مدن بحث بیان ف بیان ف ارزش سؤالاه شود.

—— کار خانه گی ——————————————————————————————————
شاگردان در بارهٔ رأفت و مهربانی یک مقاله در شش سطر بنویسند.
ت کرد کی جار میں ہے ۔ ۔ ۔ ۔ کر مسل مصر بویست

شماره درس: سي و يكم

موضوع درس: رأفت و مهرباني(٢)

شماره صفحه ها: ۸۲ – ۸۳

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم رأفت و مهرباني.

۲. فهم ارزش واهمیت رأفت و مهربانی.

۳. باورمند شدن به ارزشهای مهربانی.

۴. توان تشویق دیگران به رأفت و مهربانی.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهیم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

<u></u> فعالیتهای پیش از تدریس

ال سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف ورسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش های شاگردان
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسش های درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
	گوش دادن به گفتـــههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	
۵ دقیقه	یادداشت گرفتن.		١
	شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	دانش آموزان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح مي كند و	
۲۳دقیقه		مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	٣
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث	
		با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	۴
۳ دقیقه			
			۵
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۶
-	All The second s		
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	میدهند.	سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده	
		شود.	
۵ دقیقه			٧

_		
، کے	خانه	کار

شاگردان در بارهٔ چگونه گی رأفت و مهربانی یک مقاله در شش سطر بنویسند.

_ معلومات تكميلي

پیامبر ﷺ می فرماید: «مداراه الناس نصف الایمان و الرفق بهم نصف العیش (میزان الحکمه، ج ۳ ص ۲۳۹) نرمی با مردم نیمی از زنده گی است.» رأفت و مهربانی از امورات پسندیده است که در اسلام بسیار مورد تأکید و سفارش قرار گرفته است. نمونه های از تشویق اسلام به مهربانی و رأفت:

در آیات

١- مُحَمَّدٌ رَسُولُ الله وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ على الكُفَّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ "محمد، پيامبر خدا و كسانى كه با او هستند بر
 كافران سختگيرند و با يكديگر مهربان.

٢- ثُمَّ كَانَ مِنَ اللَّذِينَ آمَنُوا وَ تَوَا صَوْا بِالصَّبْرِ وَ تَوا صَوْا بِالمَرْحَمَةُ * أُولئِكَ أَصْحَابُ المَيْمَنَةُ " علاوه بر اين از زمره
 كسانى باشد كه ايمان آورده و يكديگر را به صبر سفارش كرده اند و يكديگر را به مهربانى سفارش كرده اند اينانند
 خجسته گان.

درروايات

۱- رسولُ الله ﷺ: الراحِمونَ يَرحَمُهُم الرَّحمنُ تباركَ وتعالى ، اِرحَمُوا مَن فى الأرضِ يَرحَمْكُم مَن فى السماءِ ٣٠ پيامبرخدا ﷺ: خداى رحمان به مردمان دل رحم رحم مى كند. در زمين رحم كنيد، تا آن كه در آسمان است به شما رحم كند.

۲ عنه ﷺ: يُنادِی مُنادِ فی النارِ: یا حَنّانُ یا مَنّانُ نَجّنی مِنَ النارِ ، فَیَاْمُرُ الله ملکا فَیُحرِجُهُ حتّی یَقِفَ بینَ یَدیهِ ، فیقولُ الله عز و جل: هل رَحِمتَ عُصفورا ^{۳۹}. پیامبر خدا ﷺ: آواز دهنده ای در دوزخ فریاد می زند: مهربانا! بخشایشگرا! مرا از آتش رهایی ده. پس خداوند ﷺ فرشته ای را فرمان می دهد که او را از آتش بیرون می آورد و در پیشگاه پروردگار می ایستد . خداوند عز و جل به او می فرماید: آیا تو به گنجشکی رحم کردی؟

٣- الإمامُ على للهِ اللهِ إرحَمْ تُرحَم أُ امام على للسِّك: رحم كن ، تا به تو رحم شود.

۴ عنه ﷺ: عَجِبتُ لِمَن يَرجُو رَحمَةً مَن فَوقَهُ كيفَ لا يَرحَمُ مَن دُونَهُ؟: ^{۱۱} امام على لِشَكْ: در شگفتم از كسى كه به رحم و شفقت فرا دست خود اميد دارد. چگونه به فرو دست خود رحم نمى كند.

کسانی که سزاوار مهربانی و رأفت هستند:

رسولُ الله ﷺ: ارحَمُوا عَزيزا ذَلَّ ، وغَنِيّا افتَقَرَ ، وعالِما ضاعَ في زمان جُهّال ٢٠٠٠ .

پیامبر خدا ﷺ: به عزیزی که خوار گشته و توانگری که تهیدست شده و دانشمندی که در روزگار نادانان تباه گردیده است، مهربانی کنید.

۳۶ – الفتح : ۲۹.

۳۰ ــ البلد : ۱۸ ، ۱۷ . -- ۳۷

⁷⁷ - كنز العمال: ۵۹۶۹.

^{٣٩} - كنز العمّال: ٥٩٩٢.

[.] أمالي الصدوق: ١٧٤ / ٩.

^{۴۱}- غرر الحكم : 9۲۵۵.

۴۲ - البحار: ۲/۴۰۵/۷۴.

شماره درس: سي ودوم

موضوع درس: برادري

شماره صفحه ها: ۸۴ - ۸۶

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم و ماهیت برادری.

۲. فهم ارزش واهمیت برادری در اجتماع.

۳. باورمند شدن به ارزشهای برادری.

۴. توان تشویق دیگران به تحکیم پایههای برادری.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهیم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

<u> فعالیتهای پیش از تدریس</u>

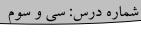
۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسشهای درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه)

فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	,
يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	'
شاگردان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
شاگردان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
	و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
	گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
	بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجه درس.	
		٣
اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
1 12 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1	1	
مىدھىد.		
	سود.	
		۵
	گوش دادن به گفته های معلم و یادداشت گرفتن. شاگردان گوش دهند. شاگردان باهم بحث کنند. گوش دادن به معلم. گوش دادن به معلم. اگر مشکلی دارند بپرسند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در گوش دادن به گفتههای معلم و صورت ضرورت) در تخته. درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت شاگردان گوش دهند. خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند شاگردان باهم بحث کنند. و مفاهیم درس را توضیح می دهد و شاگردان را به گوشهای (مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت بحث با یکدیگر را به آنان بدهد. یبان فشرده و نتیجه درس. اگر مشکلی دارند بپرسند.

	—— کار خانه گی —————————
	شاگردان در بارهٔ برادری یک مقاله در پنج سطر بنویسند.

۲۲ مسند حنبل، ج ۴ ص ۳۸۶ به نقل از آداب اسلامي، چاپ سوم، قم : سازمان حوزه ها و مدارس علميه خارج از کشور، ۱۳۸۵، ۲۷

موضوع درس: وفای به عهد و پیمان

شماره صفحهها: ۸۷ – ۸۹

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم عهد و پیمان.

۲. درک اهمیت وفای به عهد و پیمان.

۳. اعتقاد به لزوم وفای به عهد و پیمان.

۴. تنفر از پیمان شکنی.

۵. کسب مهارت توضیح و استدلال در بارهٔ لزوم وفای به عهد برای دیگران.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهیم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

عهد: پيمان، قرارداد

_ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسشهای درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	,
ه دفیعه	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	'
	دانش آموزان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	دانش آموزان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۱۸دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
.::. ~	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	٣
۳ دقیقه			,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	4l. ÷. t. d	
		ارزشیابی سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده	
	مني دمينو.	شود.	
۵ دقیقه			٧

— کار خانه گی —

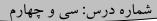
با استفاده از روایت «إن حسن العهد من الإیمان»؛ همانا رعایت پیمان از لوازم ایمان است، هشت خط بنویسید که چگونه رعایت پیمان از لوازم ایمان است.

معلومات تكميلي

قوام زنده گی اجتماعی به وفای به عهد است. اگر چنین نباشد که مردمان به عهدهایی که می بندند وفادار باشند، هیچ کاری پیش نخواهد رفت و هیچ کس به کاری نخواهد رسید. شاید به دلیل همین نقش قوام بخشی وفای به عهد است که در قرآن و روایات با ایمان به خدا و روز قیامت به گونهٔ لازم و ملزوم ذکر شده است. در سورهٔ مؤمنون آیهٔ ۸ خداوند گله مؤمنان را این کسان می خواند: «و آنان که امانتها و پیمان خود را رعایت می کنند». پیامبر اسلام فرمود: «من کان یؤمن بالله و الیوم الاخر فلیف إذا وعد»؛ کسی که به خدا و روز قیامت ایمان دارد هر گاه وعده داد، وفا می کند. وفای به عهد و وعده از چشم خداوند پنهان و بی ثواب نمی ماند: «أقربکم منی غدا فی الموقف أصدقکم فی الحدیث و آداکم للأمانه و أوفاکم بالعهد»؛ نزدیکترین شما به من [پیامبر اسلام] در موقف قیامت، کسی است که راستگوتر و امانت دار تر و با وفاتر به پیمان باشد.

وفاداری به عهد و پیمان معنای گستردهای دارد که شامل عهد خداوند با همه مردم و با هر قشر به دلیل امتیازها و داشته هایش به تنهایی، مردمان با خود و خانوادههای شان ... می شود. ^{۴۴}

^{ff} بهشتی، سیمای مؤمن در قرآن و حدیث، ص ۲۴۴

موضوع درس: وجدان كارى

شماره صفحهها: ۹۰ – ۹۲

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم وجدان کاری.

۲. درک اهمیت وجدان کاری در ارتقای زنده گی.

۳. اعتقاد به وجود وجدان کاری.

۴. تنفر از بی توجهی به مسؤولیت.

۵. توضیح و استدلال در بارهٔ لزوم وجدان کاری برای دیگران.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

__ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف ورسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.

۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسشهای درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه).

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
47.7.	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
۵ دقیقه	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	1
	دانش آموزان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	دانش آموزان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	٣
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
,	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجهٔ درس.	۴
۳ دقیقه			,
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۵
_	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	.i.å.1	
	می دهند.	ارزشیابی سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده	
	اللي والله الله	شود.	
		3	
۵ دقیقه			۶

		.1<
		− کار ·
	خانه گی درس از کتاب درسی.	انجام کار

= معلومات تكميلي

منظور از وجدان: وجدان کاری بیشتر به همان نیروی درونی که در انسانها است، اطلاق می شود که بدون یاد آوری، باز خواست و فشار بیرونی، انسانها را به داوری درست یا انجام کار آنچنان که باید انجام شود ... وا می دارد. برای دریافت بهتر و کامل تر معنای و جدان به قرآن کریم باید روی آورد. و جدان در قرآن سه پایه و کار کرد دارد: الف) سرزنش و جدان: «لَا أُقْسِمُ بِیَوْمِ الْقِیَامَةِ، وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ»؛ سو گند به روز قیامت، و سو گند به نفس لوامه و و جدان بیدار و ملامتگر که رستاخیز حق است. هٔ

ب) نظارت وجدان: «بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيَرَةٌ، وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيَرُه»؛ بلکه انسان خودش از وضع خود آگاه است، هر چند در ظاهر برای خود عذرهایی بتراشد. ُ^{۴۶}

ج) آرامش وجدان: «يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ، ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً، فَادْخُلِي فِي عِبَادِي، وَادْخُلِي جَنَّتِي»؛ اى نفس مطمئنه، خشنود و خداپسند به سوى پروردگارت بازگرد، و در میان بندگان من درآی، و در بهشت من داخل شو. ^{۴۷}

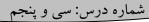
از آیههای قرآن کریم دانسته می شود که وجدان بیدارگر و ملامتگر است و آدمی را بدون نیاز به بیرون از خودش از کار بد و کم کاری باز می دارد و نیز خود انسان هر چند که بهانه هایی بیاورد و عذرهایی بتراشد، آگاه به حال خود است و می داند که چه می کند و چگونه و در واقع وجدان او بهترین قاضی است.

دست آورد کسی که به سرزنش و نظارت وجدانش پاسخ در خور و مناسب دهد، آرامش وجدان و خشنودی پروردگار و جای گرفتن در بهشت است.

^{6۵}. قرآن، سوره قیامت، آیه ۱۴–۱۵

^{۴۶}. همان آیه های ۱–۲

^{۴۷}. همان، سوره فجر، آیه های ۲۷-۳۰

موضوع درس: حفظ بيت المال

شماره صفحهها: ۹۳ – ۹۵

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

١. درك مفهوم بيت المال.

۲. درک اهمیت بیت المال در ارتقا و نظم اجتماعی.

٣. اعتقاد به لزوم حفظ بيت المال.

۴. تنفر از تصرف غلط در بیت المال.

۵. توضیح و استدلال در بارهٔ ضرورت حفظ بیت المال برای دیگران.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهیم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

___ فعالیتهای پیش از تدریس

۱. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسش های شاگردان
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسش های درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه)

			אלי בט אני
زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و یاد	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	,
٠٠٠ د ديد	داشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	,
	دانش آموزان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	دانش آموزان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را	٣
		به گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
	گوش دادن به معلم.	بیان فشرده و نتیجه درس.	
۳ دقیقه			۴
۳ دقیقه	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	۶
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	ارزشیابی	
	مىدھند.	سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده	
		شود.	
۵ دقیقه			٧
-			

			کار خانه ٔ
		، درس از کتاب درسی.	انجام کار خانه گی

معلومات تكميلي

امانت در همه جا مطلوب است؛ ولی از دیدگاه اسلام در اموال عمومی و سرمایههای معنوی و مادی و بیت المال که تعلق به جامعه دارد، نه به شخص خاصی، دارای تأکید بیشتری است؛ زیرا اولاً گروهی چنین می پندارند، چون این سرمایهها تعلق به عموم دارند، آنها آزادند هر گونه می خواهند در آن عمل کنند، و ثانیاً اگر خیانت در اموال عمومی و بیت المال رایج شود نظام جامعه از هم گسیخته خواهد شد و چنین جامعهای هر گز روی سعادت نمی بیند.

برای پی بردن به اهمیت این موضوع کافی است که داستان «حدیده مُحْماه» را بار دیگر به خاطر بیاوریم آنجا که عقیل برادر امیرمؤمنان علی الیّن تقاضا کرده بود کمی بر سهمیهٔ او از گندم بیت المال بیفزاید و ضابطهٔ عدالت بین مسلمین را به خاطر رابطهٔ برادری کمی تغییر دهد، علی الیّن آهنی را در آتش گذارد و نزدیک دست او برد فریاد عقیل مسلمین را به خاطر رابطهٔ برادری کمی تغییر دهد، علی الیّن آهنی را در آتش گذارد و نزدیک دست او برد فریاد عقیل بند شد و امام با عصبانیت فرمود: «یا عقیل آتئِن مِنْ حَدیْدهٔ اَحْماها اِنْسانها لِلعِبهِ وَ تَجُرُّنِی اِلٰی نار سَجَرَها جَبّارُها لِغَضِهِ ای عقیل از آهن تفتیدهای که انسانی آن را به بازی سرخ کرده (و نزدیک دست تو آورده) ناله می کنی؛ اما مرا به سوی آتشی می کشانی که خداوند جبار با شعلهٔ خشم و غضبش آن را برافروخته؟». «اَتَئِنٌ مِنْ الأَذَی وَ لا اَئِنٌ مِنْ لَظَی; آیا تو از این ناراحتی مختصر می نالی و من از آن آتش سوزان ننالم؟» ۸۰۰.

در بارهٔ اهمیت فوق العادهٔ بیت المال ذکر این جریان کافی است که هنگام بازگشت رسول خداگ از خیبر به سرزمین وادی القری رسیدند و با آن حضرت غلامی بود که رفاعهٔ بن زید او را به حضرت هدیه داده بود، مسلمانان در آنجا توقف کردند و آن غلام (که طبق بعضی از روایات مِدْعَم نام داشت) مشغول پیاده کردن وسایل سفر پیامبر شا از شتر بود که ناگهان تیری از ناحیهٔ دشمن به سوی او پرتاب شد و او را شهید کرد اصحاب (ضمن تأسف بر این حادثه) گفتند: «بهشت بر او گوارا باد» پیامبر شا فرمود: نه، سوگند به کسی که جان محمد شا در دست او است اکنون آن لباس در تنش در آتش دوزخ می سوزد؛ همان لباسی که روز خیبر از غنایم مسلمین به خیانت برده بود اصحاب تعجب کردند و سخت تحت تأثیر قرار گرفتند یکی از یاران پیامبر شا آن را شنید و خدمتش رسید، عرض کرد ای رسول خدا شام می هود ۴۰.

۴۸ - نهج البلاغه، خطبه ۲۲۴

^۴ - سیره ابن هشام، جلد ۳، صفحه ۳۵۳

شماره درس: سي و ششم

موضوع درس: محیط زیست

شماره صفحهها: ۹۶ – ۹۹

زمان تدریس: ۴۵ دقیقه

هدفها

۱. درک مفهوم محیط زیست.

۲. درک اهمیت محیط زیست در زنده گی.

۳. اعتقاد به لزوم پاکی و نظافت.

۴. تنفر از بی توجهی به نظافت.

۵. توضیح و استدلال در بارهٔ لزوم پاکی محیط زیست برای دیگران.

روش تدریس: (فعال)

۱. همزمان با تدریس از شاگردان پرسیده شود.

۲. پرسش و پاسخ.

۳. بحث گروهی (دو نفره و بیشتر).

۴. توضیح مفاهیم درس به صورت لکچر.

لغات و اصطلاحات

___ فعالیتهای پیش از تدریس

ا. سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و رسیده گی به کار خانه گی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان
 ۲. طرح چند پرسش برای انگیزه آفرینی، (پرسشهای درس از کتاب درسی سؤال شود) (۶ دقیقه)

زمان	فعاليت متعلم	فعاليت معلم	ردیف
۵ دقیقه	گوش دادن به گفتههای معلم و	بیان عنوان درس و نوشتن لغات و اصطلاحات (در	١
	يادداشت گرفتن.	صورت ضرورت) در تخته.	'
	دانش آموزان گوش دهند.	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت	
	دانش آموزان باهم بحث كنند.	خوانده شود و معلم اشتباهات او را اصلاح می کند	
۲۳دقیقه		و مفاهیم درس را توضیح میدهد و شاگردان را به	۲
		گروههای(مثلاً) دو نفره تقسیم کرده و فرصت	
		بحث با یکدیگر را به آنان بدهد.	
۳ دقیقه	گوش دادن به معلم.	بيان فشرده و نتيجهٔ درس.	
			٣
	اگر مشکلی دارند بپرسند.	پاسخ به پرسشها.	
۳ دقیقه	، تو مساعی قاری بهرانده. ا	پسے با پر سنہ ا	۴
	شاگردان به سؤالات ارزشیابی جواب	بازکردن ارزشیابی و کار خانهگی و یادآوری	
	مىدھند.	موضوع درس آینده.	
۵ دقیقه			
			۸
			۵

معلومات تكميلي

مجموع موجودات، منابع، عوامل و شرایط هماهنگی که ادامهٔ حیات به آن وابسته است و در یک نظام الهی با هم در رابطه میباشند، را محیط زیست می گویند. محیط زیست تقسیم به محیط زیست انسانی و طبیعی می شود. محیط زیست طبیعی شامل جنگلها، مراتع، حیات وحش، دریاچه ها، دریاها، تالاب ها و منابع طبیعی زیرزمینی است و از نظر اسلامی تمام اینها باید پاکیزه باشد. محیط زیست انسانی شامل شهرها، کارخانجات، بندرگاه ها، فرودگاه ها و نیروگاه ها است. دستگاه آفرینش خدای متعال مبتنی بر حفظ محیط زیست است؛ مثلاً: تابش خورشید، بخار دریا، باران، کربن گیری درختان، پهن بودن برگ درختان. خداوند الله برای لاشه ها لاشخوار آفریده، برای مرده گان دریایی نهنگ آفریده، برای کننده نازل کرده آفریده، برای کننده نازل کرده ایم و آثرنگنا مِن السّماءِ ماء طهورا ۱۰

۵۰ – فر قان/۴۸.

۵۱ - خصال صدوق، ج۲، ص۳۴۰

۵۰ – رواه اصحاب السنن، روح الدين الاسلامي

كتاب شناسي

- 1. طباطبايي، محمد حسين، «بدايه الحكمه»، چاپ شانز دهم، قم: مؤسسه النشر الاسلامي ١٤١٩ هـ ق
 - ۲. طباطبایی، محمد حسین، «نها یه الحکمه»، چاپ پانزدهم، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۲۰.
- ۳. طباطبایی، محمدحسین، «شیعه در اسلام»، قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه،. ۱۳۶۲
 - ۴. طباطبايي، محمد حسين، «الميزان في تفسير القرآن»، چاپ پنجم، تهران: دارالكتب الاسلاميه، ١٣٧.
 - ۵. موسایی افضلی، علی، « معارف اسلامی(۱)» چاپ سی ام، تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۴ه-خ
 - ع. سبحاني، جعفر، «منشور عقايد اماميه»، چاپ دوم، قم: مؤسسه امام صادق(ع) ١٣٨٣
 - ۷. معرفت، محمدهادى، «علوم قرآنى»، قم: مؤسسه فرهنگى انتشاراتى التمهيد، قم، ١٣٧٨
- ۸. پیشوایی، مهدی، «سیمای پیشوایان در آینهٔ تاریخ»، چاپ یازدههم، قم: مؤسسه انتشارات دارالعلم، ۱۳۸۴
 - عطار نیشابوری، «تذکره الاولیاء»،
 - ۱۰. فلاح زاده، محمدحسين، «آموزش فقه»، قم: دفتر نشر الهادي، ١٣٧۶،
 - ۱۱. مدرسي، محمدتقي، «احكام عبادات»، چاپ دوم، قم: انشارات محبان الحسين، ١٣٨١
 - ۱۲. فیض، علیرضا، «مبادی فقه و اصول» چاپ دوازدههم، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۰
 - ۱۳. قرائتی، محسن، «معاد»، تهران، مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن
 - ۱۴. تبریزی، میرزا جواد، «رسالهٔ توضیح المسائل» چاپ ششم، تهران: انتشارات باقرالعلوم، ۱۳۸۱